

Milan Jungmann

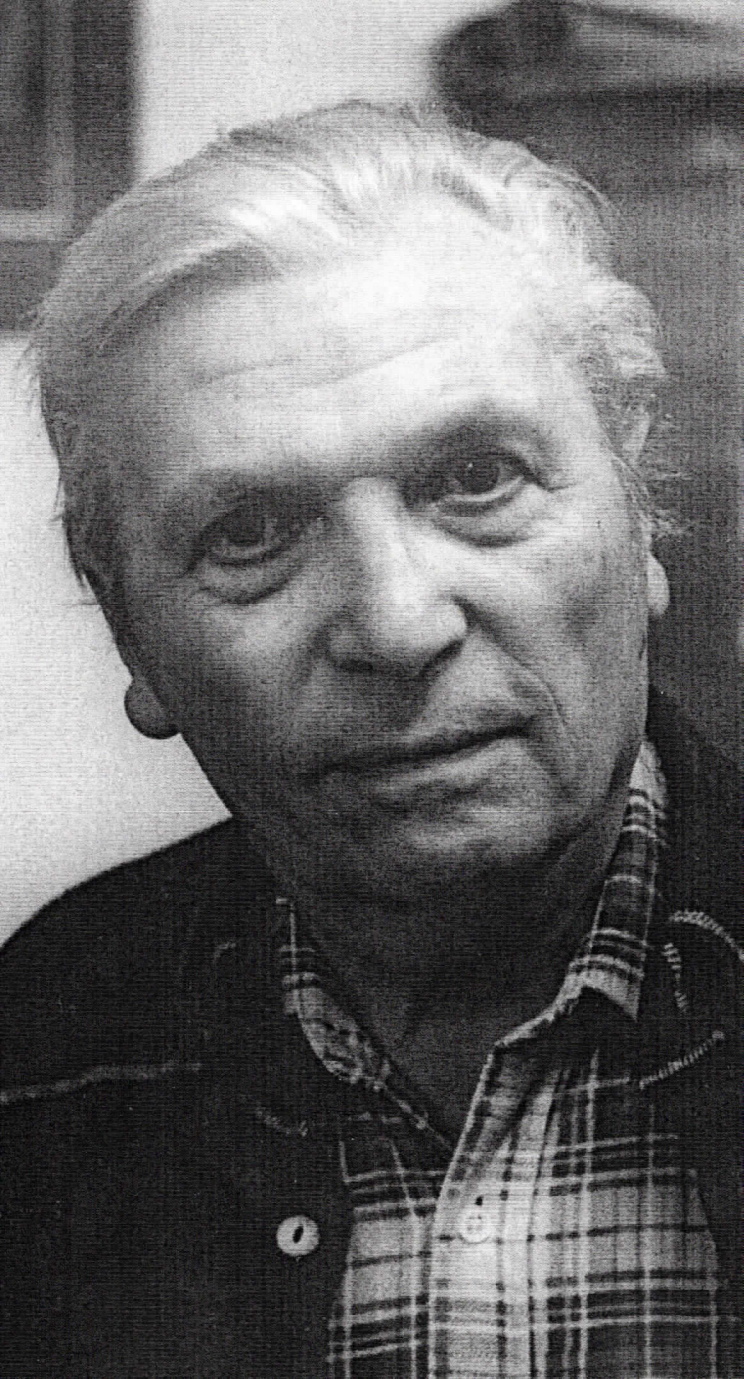
JAK JSME

DĚLALI

OBSAH

ATLANTIS

MILAN JUNGSMANN / JAK JSME DĚLALI OBSAH

Milan Jungmann

JAK JSME

DĚLALI OBSAH

© Milan Jungmann
Preface © Ludvík Vaculík
Photography © Ludvík Vaculík
Bibliography © Jiří Gruntorád
Anthology © Atlantis®

ISBN 978-80-7108-273-6

Já na tu dobu skoro nikdy nemyslím. Za to, co si pamatuju, neručím. Každý člen naší tehdejší „junty“ by naši činnost a naše vztahy v letech 1981–1989 jistě vyličil trochu jinak. Byli jsme rozliční, spojovala nás ta zábavná práce a prvky společného osudu. Po převratě každý šel svou cestou. Proti mé vzpomínce ať má větší platnost, co tu píše Milan Jungmann. Já jsem to nečetl, abych nebyl ovlivněn, a jsem zvědavý, co se dozvím.

Na začátku, v lednu 1981, nás bylo asi sedm, na konci sedmatřicet. První schůzku měli jsme u Alexandra Klimenta, ale jak k ní došlo, na to jsem se ho teď dokonce musel zeptat. A on pravil, že jsme se procházeli s Ivanem Klímou v Hodkovičkách a on řekl, že takto to dál nemůžeme nechat. Poměry jsou zkamenělé. Každý z nás sice něco dělá, ale jeden o druhém nevíme, nedáváme o sobě vědět navenek, a za chvíli nás nebude nikdo znát, a to oni chtějí. Mohli bychom třeba vydávat časopis.

Tu se hodí připomenout, že předtím jsme se několik let, od roku 1975 do 1979, bavili a jevíli psaním fejetonů. Také ten nápad vznikl při procházce: v březnu, na vltavské navigaci pod Nábřežím Bedřicha Engelse, dneska Rašínovým. Byl tam Pavel Kohout, Ivan, Alexandr... Domluvili jsme se, že budeme v dohodnutém pořadí dávat do oběhu články. Mělo to jít po týdnu, ještě ten rozvrh někde mám. Ale hned jak jsme začali, přidávali se k nám bez ptaní a požádání další lidé. Byl mezi nimi Karel Kyncl, Luboš Dobrovský, Petr Pithart... Tak obecná byla potřeba promluvit. Obsah článků neměl být a nebyl nijak pobuřující, protistátní. Texty měly být jen pravdivé a dobře napsané, čímž se lišily od toho, jak psaly noviny. Při

domovní prohlídce v dubnu 1975 našel Matura Martinovský ten můj seznam a řekl: „To jste si zas něco vymysleli...“

Každého jara jsem všechny články shrnul, napsal k nim předmluvu, dal je opsat a vypravil je jako svazek Petlice pod titulem *Československý fejeton/fejtón*. Byly čtyři. Obsahují práce šedesáti autorů z celé republiky. Je to kronika, dokument, dodnes to nikdo nevydal.

Teď, tedy v zimě 1981, tu byl návrh dělat časopis. Tento nápad vydržel až do převratu, poslední číslo vyšlo v prosinci 1989. Sešli jsme se tedy, a bylo nás sedm: Saša, Ivan, Eda Kriševá, Jiří Gruša, možná Karel Pecka... Každý donesl svou práci v tolika kopiích, kolik nás mělo přijít. Alexandr je vložil do složek, a šli jsme domů s časopisem. Je třeba vědět, že vydávat bez povolení časopis bylo trestné. Proto jsme se vyhnuli znakům, jež definovaly periodikum: mezi nimi byl i název. My jsme neměli název žádný: Alexandr napsal na volný list slovo *Obsah* a pod to obsah složky. Je také třeba vědět, že tehdy u nás neexistovaly žádné rozmnožovací a tiskací nástroje, i cyklostylové blány byly evidovány.

Scházeli jsme se pokaždé u někoho jiného. Přijížděli i Brňáci. Každý měl něco přinést a nikdo to nečetl, neredigoval, neschvaloval. Všichni jsme byli suverénní, a byl to myslím Pecka, který řekl „junta“. Byli jsme uzavřený spolek a jenom postupně jsme přijímali další členy. Jednou jsme jednu osobu dokonce odmítli přijmout, bylo to trapné hlavně pro mne, protože já jsem jí to měl vyřídit. O tom ale nechci psát, to ať napíše nebo nenapíše Milan.

Jednou za čtvrt roku jsme se scházeli „celostátně“. Například u Mira Kusého v Bratislavě, u Ivana Kadlečíka v Pukanči. Často i mimo byt, v nějakém rekreačním zařízení. Ty schůzky pro nás měly větší význam než ta záminka k nim. Čekám, že právě o tom bude psát Milan Jungmann. Tam jsme pojmenovávali poměry a formulovali svůj postoj k nim. Promýšleli jsme budoucnost až po pád komunismu, čemuž však věřil jenom Milan Šimečka. Byla to taková až liturgie: Milan přednesl zprávu o politické situaci, jejíž vývoj vždycky byl příznivý. Každé zhoršení bylo příznakem zlepšení. On nás také povzbuzoval tím, že vykládal, jak významná je naše činnost. Obracel naši pozornost k našim úspěchům. Všecko četl, co kdo napsal, a na všem našel samé dobré věci. Pod jeho slovy se naše činnost utvářela jaksi ve směr a hnutí. Budoucnost, na jakou jsme se chystali, byla československá. Na schůzce na jaře 1989

jsme založili nakladatelství Atlantis a schválili jeho první ediční plán.

Hned na začátku jsme si vždycky domluvili, písemně, na lístečku, místo a datum příští schůzky: to kdyby nás teď rozehnali, abychom byli domluveni. A k tomu došlo! Státní bezpečnost si nás zpočátku nevšimla, ale jak se naše činnost rozšiřovala, začalo jí to vadit. Na tom jsme vlastně poznali, že děláme důležitou práci. My jsme každé číslo posílali Vilému Prečanovi do Dokumentačního střediska. On z toho dělal přehledy a výběry, jež nabízel zahraničním vydavatelům. Naše práce myslím opravdu byla důkazem, že u nás existuje opozice. Z jedné naší schůzky vznikl také nápad, že by Nobelovu cenu mohl dostat Jaroslav Seifert.

Jednu dobu jsme se pokoušeli na návrh Petra Kabeše práci řádně plánovat. Ale to nevydrželo. Svobodná vůle převládala, povinnosti nebylo možno nikomu ukládat, vždyť to byla práce zadarmo. Velice mne po převratě překvapily řeči, že někdo za to dostával peníze. Nikdy. Jedině když někomu něco z Obsahu pak vyšlo v zahraničí; to byl přece jeden z účelů té práce. Neměli jsme vedení, šéfa. Čísla jsem většinou skládal já, později hlavně Milan Jungmann. Je jisté, že někdo se asi staral o další příspěvky, já ne, já měl svůj obor. Možná také o tom se něco dozvím od Milana Jungmanna.

V posledních letech se nám některá setkání nezdařila. Například schůzka u Hany Ponické v Lukavici ztroskotala. Nás Čechy zachytili estébáci ještě doma a Bratislaváky, kteří lstivě vyjeli už v pět hodin ráno, chytli na silnici před Žiarem nad Hronom. Prozradit jsme se mohli jen my sami: neopatrnou větou v telefonu nebo před cizím člověkem. Jednou mi major Fišer při výslechu rozhněvaně pravil: „Vy jste dobře organizovaná skupina! Protože mezi vás se nikdo nedostane.“ Velice mě to potěšilo. Bral jsem to jako uznání od povolané osoby.

25. 4. 2003

Tato práce si nedělá vědecké ambice, je určena všem, kdo se budou zajímat o tvůrčí dění ve společnosti spisovatelů vyloučených z oficiálních struktur po roce 1968. Zahrnuje texty o kultuře v širokém slova smyslu, především o literatuře a umění, eseje, fejetony i polemiky, uveřejňované v ineditním časopise Obsah, který vycházel v letech 1981–1989. Zařazené recenze se týkají jak knih samizdatových, tak exilových, ale i těch vydávaných v oficiálních nakladatelstvích. Chtěl bych tak pomoci vyplnit mezeru v poznání kulturního vývoje v letech normalizace, například poskytnout obraz tehdejšího myšlenkového a tvůrčího vývoje některých osobností současné kultury, ukázat, jak v tomto neoficiálním proudu mnohdy předbíhaly dobu a řešily problémy aktuální až dnes.

Práce je samozřejmě výběrem. Především Obsah se většinou neredigoval, a tedy nebylo výjimkou, že do něho někdo zařadil i dvacetistránkovou studii, nemluvě o tom, že jsme tam nechávali i články slabé. Někde jsem tedy byl nucen příliš dlouhé texty zkracovat, ta místa označuji (...). Neuvedl jsem třeba ani stať kultuře vzdálené, například příspěvky Milana Hübla, jež byly přehlaceny aktuálními spory o tu či onu lapálii, a některé další politologické úvahy. Knižně vydané věci, převzaté z Obsahu, jsem prostě vyřazoval automaticky: koho určitá postava nebo spor zajímá, má možnost najít si všechno, co v Obsahu bylo zveřejněno, v knihovně Libri prohibiti. Jak se čtenář těchto textů přesvědčí, pominul jsem i všechny své recenze (s výjimkou polemik), ačkoli jsem měl v každém čísle jednu kritiku soudobé tvorby — leccos z nich vyšlo v knihách Cesty a rozcestí či Průhledy do české prózy.

Bylo pro mne dobrodružstvím listovat v těch průklepových papírech a připomínat si po tolika letech, co všechno se kolem určitého textu „semlelo“. Svou práci jsem začal studiem jednotlivých ročníků právě ve zmíněné knihovně v roce 2000 a teď ji uzavírám v červnu 2002. Leckteré události už se mi vypařily z hlavy, takže jsem jistě texty četl jakoby poprvé.

O to bylo všechno „napínavější“. Například Kadlečkovy moudré besednice bych byl zařazoval bez výběru, naštěstí mi on sám v dopise napsal, že vyšly ve svazku Vlastný horoskop. Ostatně můj výběr si nekladl za cíl zmapovat veškerou aktivitu lidí sdružených kolem Obsahu, vždyť například úvahy o „přestavbě“ ztratily nejen na zajímavosti, ale připadají nám dnes někdy až směšné, třebaže jsou nesporně svědectvím, jak překvapivě „čas oponou trhnul“ a smetl ze stolu kdysi vášnivé spory o to, jak dojít snadno a rychle k „socialismu s lidskou tvář“. (Sem patřily třeba studie Miroslava Kusého Marxizmus a ekologická kríza, Byť marxistom v Československu aj.) Totéž platí o mnoha jiných politických úvahách.

Nezařazoval jsem ani básně a povídky (uměleckou prózu), protože zasahovat nějakým zkracováním veršovou strukturu jsem si prostě netroufl. Takřka v každém čísle byla ale báseň Miroslava Červenky, svá „díla v řeči vázané“ nám svěřili například Andrej Stankovič, Oldřich Kryštofek, Sylvie Richterová, Egon Bondy, Petr Placák, Ivan Slavík, Jiří Kuběna, Zbyněk Hejda aj.

MJ

Pracovat na koleně je někdy výhoda

V časech komunistické normalizace, kdy byl okamžitě umlčen každý hlas, jenž prozrazoval svobodné myšlení, se názorově různé skupinky intelektuálů pokoušely „vydávat časopis“: měl svědčit o tom, že u nás nezávislé myšlení nebylo zcela vyhubeno. Nemám pečlivě vedený archiv, ale bezpečně vím, že jeden takový ineditní časopis Spektrum, který se snažil napodobit rozvržení stránek běžných novin (nemýlím-li se, duší této aktivity byl Petr Pithart), zanikl právě proto, že jeho „výroba“ byla příliš pracná a náročná. Proto když jsme začali uvažovat o „časopise“, jehož kmenovými autory by byli především lidé názorově blízcí někdejšími Literárkám, rozhodli jsme se bez vážných diferencí, že takzvaná vnější stránka nás nesmí omezovat, budeme jednotlivé příspěvky prostě řadit za sebou a celek uložíme do desek. Nebude to sice vypadat příliš elegantně a profesionálně, časopis to rozhodně připomínat nebude, ale byli jsme přesvědčeni, že i tak to splní svůj dvojjediný úkol: poskytnout umlčeným tvůrcům jakousi publikační možnost, jak se říkalo tribunu, a za druhé dát kulturní veřejnosti najevo, že jsou tu autoři politickou mocí zbavení možnosti prezentovat svou tvorbu, tvorbu uměleckých a myšlenkových hodnot.

Už po krátkém čase se ukázalo, že tento nápad padl na úrodnou půdu. Zpočátku každý ze „zakladatelů“ rozmnožil svůj příspěvek čtrnáctkrát, takže každý z nich obdržel jeden exemplář čísla, ale brzy se „povinných exemplářů“ muselo odevzdávat dvakrát tolik, aby se dostalo na každého, a ještě se mohl jeden výtisk posílat do Scheinfeldu, kde pečlivý historik dr. Vilém Prečan uchovával doklady o činnosti těch, z nichž se dopuštěním komunistické ideologické tuposti stali disidenti. Exulant-

ské i jiné časopisy si tak mohly články (úvahu, báseň apod.) snadno převzít. Nebyla jistě náhoda, že ze všech takto strojopisně vznikajících „časopisů“ se stal brzy nejznámějším a nejvyhledávanějším právě *Obsah*. Nikdo jednotlivá čísla neredigoval, s výjimkou dvou či tří čísel koncem osmdesátých let, kdy se o jejich sestavování staral Petr Kabeš. Ale ani to nebyla v nejmenším nějaká skrytá skupinová cenzura. Naopak se naplno uplatnila zásada mít v čísle takzvaného hosta, tj. autora, jehož názory i tvorba byly vnímány jako svým způsobem jinorodé. Tato praxe měla ovšem i svou zápornou stránku: neodmítali jsme ani příspěvky, které byly umělecky či myšlenkově vysloveně slabé, aby nám nikdo nemohl vytknout, že jsme uzavřená skupina, která mezi sebe nevpustí autory odlišného pohledu na svět.

Z doby *Obsahu*, kdy jediným „výrobním prostředkem“ byl psací stroj a kdy jsme museli své schůzky tajit (jednou nás cestou na Havlův Hrádeček posbírali a vyslýchali policajti, takže několik z nás se skrylo v lese a tam jsme se podělili o to, čím jsme chtěli přispět ke společné hostině), nezůstalo naštěstí nic. Lidé, včetně těch, kdo *Obsah* dělali, zapomínají. Proto jsem se rozhodl, že se pokusím tu dobu připomenout. Především jsem se obrátil na účastníky tehdejších aktivit s žádostí, aby mi napsali, co jim paměť zachovala a jak hodnotí naše tehdejší usilování. Neozvali se tak úplně všichni (nejvíc mě mrzí Alexandr Kliment), ale i vzorek, který takto vznikl, o čemsi vypovídá.

Ivan Klíma

Jak vznikl Obsah

Myslím, že o tom, co pro nás znamenal Obsah a jak se dělal, už mluvili mí přátelé, můžu snad přidat jen to, jak Obsah vznikl, protože nápad jak časopis dělat, jsem přinesl já. Říkám přinesl, protože nápad nebyl můj. Někdy koncem sedmdesátých let, možná až v roce osmdesát, jsem totiž dostal pozvání, abych přišel něco přečíst na schůzku evangelické mládeže.

Schůzka se konala někde na Vinohradech v soukromém bytě; tu adresu uvádím takhle povšečně ne proto, že bych ji ze starého zvyku utajoval, ale protože už si ji nepamatuju, stejně jako si nepamatuju, co jsem tam četl ani o čem jsme tehdy hovořili. Ale pamatuju se, že jsem nebyl jediným bodem programu. Jedním z bodů byla také diskuse o příštím čísle jakéhosi časopisu. Protože jsem tomu, o čem mluvili, příliš nerozuměl, ukázali mi jedno staré číslo a k tomu přidali vysvětlení, jak časopis vzniká. Dozvěděl jsem se, že se tak jako onoho večera scházejí pravidelně, mají naprosto rozličné profese a napadlo je, že by si mohli navzájem sdělit různé zajímavé novinky a názory ze svých oborů právě touhle formou. A tak si vydávají strojopisný časopis či sborník, a to jednou za čtvrt roku, jestli si dobře pamatuju jeho periodicitu. Do sborníku každý mohl přispět jakýmkoliv způsobem na jakékoliv téma, mohl přinést i překlad něčeho zajímavého. Jedinou podmínkou bylo, že příspěvek musel do stanoveného termínu přinést každý, a to v počtu kopií, který odpovídal počtu členů jejich skupiny. Příspěvky pak dali dohromady a časopis byl hotov. Výsledek, jak jsem shledal (časopis mi půjčili domů), byl svázaný do tvrdých desek, značně objemný a obsahem různorodý a zajímavý.

Tenhle nápad se mi líbil a tak jsem o něm na nejbližší schůzce poreferoval přátelům. Jak se ukázalo, takový nenáročný způsob vydávání se líbil i ostatním.

Jestli nápad s hostem, kterého přizveme do každého čísla, jsem také slyšel na oné schůzce, či zda to byl už náš přínos k tomuto způsobu vydavatelské a redakční činnosti, už si nepamatuju, ale to není podstatné. Dnes po letech mi na téhle epizodě připadá nejpodstatnější, že různé nekonformní skupiny lidí toužících po svobodném projevu se navzájem ovlivňovaly a předávaly si své zkušenosti.

Ivan Klíma

Milý Milane,

přeji Vám hodně zdraví a energie v Novém roce. Jsem moc ráda, že jste se pustil do Obsahu, a vidím v tom obrat věci k lepšímu. Však už Vás tělo potrápilo až až, ale jak vidím, ducha to nezasáhlo. Většina lidí to má naopak, ale to už je jejich věc. Váš dopis mne trochu zaskočil. Prožívám už několik týdnů těžce reakci na očkování, která jsem si dopřála a zaplatila před cestou do Indie. Jedu asi tak na čtvrtinu své normální energie, k tomu dělám korektury Perchty a chystám se na cestu. Pokud nám vydají letenky, je s tím nějaký problém, odjedu 7. 1. na čtyřicet dní do Indie. Musím tedy být stručná, ale budu se snažit Vám napsat aspoň osobní vzpomínku. Nepsala jsem pod žádnými pseudonymy, ani jsem je nenosila, pokud si pamatují. Schůzky Obsahu pro mne znamenaly povinnost — přinést nějaký text a zároveň radostný program, jímž vrcholí zas jeden měsíc. Člověk musel něco napsat, udržoval se v kondici a určitě to přidávalo na smyslu našemu životu. Někdo stál o to, o čem jsme přemýšleli, někdo na to čekal, museli jsme to formulovat a ukázněně přepsat a odevzdat. Také jsem se vždycky těšila, že uvidím kamarády, že se dozvím, kdo byl třeba kde a u výsledku a na co se ptali a vůbec, co je nového v „naší obci boží“, jak tomu říkal Dominik Tataraka. Myslím, že to bylo dobré k tomu, že jsme se nezbláznili, a snad proto jsem si možná vymyslela seriál Co se stalo... v blázinci a na horách. Vždycky se něco za ten měsíc stalo, anebo jsem si to vymyslela. Tu knížku, kterou jsem potom vydala v Mladé frontě, bych bez Obsahu neměla. Většina povídek je v nich krátká a to má svůj důvod. Dělal mi velkou potíž přepisovat moje texty napřed čtrnáctkrát a pak osmadvacetkrát na stroji. Nikdy jsem nebyla schopná dát kopíráky správnou stranou a vždycky se mi nějaká stránka obtiskla zrcadlově na předcházející. Anebo se mi to celé zmuchlalo, jak jsem to psala do stroje. Zuřila jsem nad tím a neměla jsem tenkrát aspoň zpočátku na to, abych si to dala přepsat. Později, a když byl text delší, mi to psala zadarmo šlechetná paní Zdena, protože viděla, že to přepisování snad ohrožuje moje zdraví. A tak, když jsem psala nějaký text, vždycky, když jsem měla tak šest stran, hleděla jsem, aby už byl konec, protože jsem věděla, že to budu muset přepisovat. Možná to bylo dobře, že jsem se gra-

fomansky nerozepisovala. Potom jednou, v roce 1985, jsem měla najednou blázince dost a rozhodla jsem se, že s tím skončím. Snad jsem se bála, že moje psaní o bláznech je už také nějaká bláznivka, či odborně obsese. Napsala jsem proto do Obsahu povídku Otevřely se brány. Jediný způsob, jak přestat popisovat tento umělý a mnohem svobodnější svět za mřížemi a zamčenými dveřmi s trojhránkem bylo, že dojdou prášky a otevřou se brány. Teprve později jsem si uvědomila, že v blázinci bylo mnohem líp, protože si každý mohl říkat co chtěl, bylo tam volněji než v normalizovaném světě venku. Když došly prášky, svět venku se smísí se světem uvnitř. Za pět let potom jsem měla čtení v USA, a protože jsem byla moc zaměstnaná na Hradě, hledala jsem nějaký vhodný starý text. Našla jsem tu povídku a zjistila, že je věštecká. Došly prášky, tj. ideologie, a všichni jsme svobodní provozovat svoji bláznivku. Četla jsem potom tu povídku v angličtině v USA s velkým úspěchem. Nejlíp ale byla pochopená ve východním Německu, kde měla nejlepší obecenstvo, které jsem kdy měla. Pochopilo naprosto všechno a velice se bavilo. To všechno by vůbec nevzniklo nebýt Obsahu.

V roce 1999 si vymyslel Timothy Garton Ash scénář na film Ten Years After a realizoval dokument s BBC. Prosil mě, zda bych naaranžovala atmosféru výroby Obsahu. Pozvala jsem tedy, bylo to v červenci, pár pamětníků, kteří byli zrovna v Praze, a mluvili anglicky, vyhrabala ze sklepa starý Consul, na kterém se psal obsah Obsahu, když byla schůzka u nás, dokonce jsem našla nějaké kopíráky a uvědomila jsem si, jaká je to relikvie. (Ta úleva bez nich, i když s počítačem také někdy zápasím a ztrácí mi záhadně občas něco.) Dokonce jsem, a to proto, že Tim je můj starý dobrý kamarád, upekla štrůdl jako dřív, ani jsem nikdy pořádně nic jiného neuměla. Ten film oběhl všechny světové televize, o Obsahu je jen část, jsou v něm další příběhy.

Když jsme ještě dělali Obsah, těšila jsem se nejvíc na nový fejeton Ludvíka a na jeho předčítání. A Obsah jsem si nesla domů jako šťastnou trofej. Obsah je něco z toho, co už nikdy nebude. Někdy v říjnu roku 2000 jsme jeli naším brněnským a slovenským vlakem do Bratislavy, s Ludvíkem a s Jiřinou Šiklovou na konferenci pořádanou nadací Milana Šimečky, deset let po jeho smrti. Moc pěkně jsme si ve vlaku popovídali a potěšili se. Byli jsme sklíčeni náladou před volbami do senátu, když jsme pomysleli, že by lidé mohli zvolit Šloufa, Mast-

ného aj. Byli jsme pak večer v Bratislavě ve vinárně s mladým Šimečkou a Jolanou a Mirem Kusým a najednou jsme se rozveselili, že je to jako dřív, a že když bude nejhůř, tak budeme zase disidenti, to že už umíme. Hlavně jsme ale cítili, že jsme pořád všichni přátelé, že naše přátelství všechno přežilo. Naštěstí to ale lidi zvolili líp, než jsme čekali, a nastartovali proces, který teď pokračuje v boji o televizi. To už nikdo nezastaví, myslím si. Teď jsem si připomněla, že to vlastně bylo dvacet let od vzniku Obsahu. Domnívám se, že vznikl u Saši Klimenta v Michalské ulici před vánoci roku 1979. Pamatuji si, že na té schůzce byl Jiří Gruša a loučil se s námi, že odjíždí na stipendium do USA. Pak mu vzali občanství atd. Anebo to bylo o rok později? Nemám dobrou paměť, myslím, že proto, že jsem toho už moc zažila. Určitě si to ale někdo pamatuje líp, a proto se se svými vzpomínkami nevnucuji.

Ať se vám ta knížka podaří.

Vaše

Eda

V Praze 30. 12. 2000

V Brně 7. ledna 2001

Milý Milane,

nevedu bohužel ani deník, ani archiv a paměť mám velmi děravou. Nepamatuju si, že bych v Obsahu užíval nějaké šifry — jestli ano, byla by to má obvyklá „jka“.

O tom, jaký měl Obsah ve své době význam, můžeme jenom spekulovat. Spolehlivé údaje, kolik lidí o něm vůbec vědělo a kolik měl čtenářů, neexistují, tím méně o jeho ohlasu. Snad by se našla nějaká hlášení v materiálech StB.

Pro úzký okruh lidí, kteří potřebují a hledají životní orientaci, komunikaci a útěchu mimo jiné i v literatuře, mohl být jedním ze stébel, kterých se tonoucí chytá, když už nemá jinou možnost. Pro sprízněné duše v zahraničí byl jistě jedním z důkazů, že v Čechách, na Moravě a na Slovensku i v normalizačních podmínkách přežívá duch odporu a vůle dospět znovu k takovému uspořádání veřejných záležitostí, v němž by byla respektována základní lidská práva. Pro mě osobně byla účast jak na výměně fejetonů, tak na vydávání Obsahu životně důležitá, zachraňovala mne před pocitem osamocení a bezmoci, podněcovala mne k psaní, informovala mne o tom, co mysleli a cítili mí přátelé a kamarádi. Vedla koneckonců i k tomu, abych jako autor nespoléhal na obvyklou redakci textů, ale jenom na svůj úsudek, a nesl za to, co odevzdám veřejnosti, plnou odpovědnost. Naléhavost sdělení měla ovšem často v tomto typu psaní převahu nad estetickými hledisky a nedostupnost pramenů — pokud šlo o literární kritiku nebo teorii — měla za následek všelijaké nepřesnosti. Takže význam pro literaturu, který by přesahoval dobový kontext, budou literární historici pravděpodobně těžko definovat.

Velmi rád ovšem vzpomínám na všechna setkání autorů, kteří se na vydávání Obsahu podíleli, ať už se odehrávala kdekoliv, v pražských nebo brněnských bytech, na Hrádečku nebo v Bzenci, u Kusých v Bratislavě nebo u Kadlečíka, u Pavlíčka na chalupě, u Edy Kriseové nebo u Machoninů. Atmosféra byla, měřeno dnešními poměry, neskutečně přátelská a otevřená, rozdílné názory neznamenaly hysterické rozchody — nebylo kam odcházet — komunikaci nepřekážely ambice a „posty“. Za tento zážitek, nadsazeně řečeno, radostných setkání v márnici, vděčíme tlaku hovadského normalizačního režimu. Velmi

lituju, že ve svobodném režimu se doposud nepodařilo podobnou tolerantní atmosféru vytvořit. Za svobodu platíme paradoxně většinou osaměním, aspoň já to tak cítím. Asi už jinak než pod tlakem vnějších okolností neumíme v sobě potlačit často velmi malicherné averze a nechutí poslouchat názory, které jsou nám proti srsti.

Nevím, jestli Ti to k něčemu bude, ale žádná moudra nejsem s to vymyslet. Přeju všechno dobré v novém roce.

Tvůj Honza

Milý Milane,

v Obsahu jsem používal výhradně značky mu, pokud jsem příspěvek nepodepisoval plným jménem. Dále se doznávám, že jsem nepřinesl žádný text, jehož autorem by byl někdo z přátel nebo známých, alespoň si na takový případ nevzpomínám. K dobru si připisuji jen to, že jsem čelil nepravdě, které byl jeden čas vystaven Jiří Kratochvil, a úspěšně trval na tom, aby zůstal účastníkem setkání Obsahu.

Obsah pro mě znamenal velmi cennou a nepostradatelnou aktivitu. Pokud se pamatuji, odpověděli jsme založením Obsahu na uvěznění Václava Havla. Nechtěli jsme dělat prohlášení, nýbrž vyjádřit se po havlovsku, to jest činem.

Nepominutelným smyslem Obsahu bylo, že přispěl k tomu, že jsme se dali víc dohromady. Pravidelně jsme se scházeli, dozvídali se, co kdo prožil, co se ho dotklo nebo o čem právě přemýšlí a píše. Taky nás to omlazovalo, bylo v tom cosi klukovského, když jsme lezli po čtyřech a skládali na podlaze dohromady dvacet exemplářů.

Dobré na tom bylo i pomyšlení, že jeden exemplář poputuje k přátelům do ciziny a někdo si v něm bude listovat, číst a snad dokonce někde něco vyjde tiskem. Zároveň si připomínám, že jsme byli opatrní, neusilovali o širší publicitu, a proto si vysloužili poznámky, že Obsah ještě nikdo nikdy neviděl, ba ještě posměvačnější špičky, když odvaha hlavně mladších disidentů právem vzrostla a vedla je k nákladu daleko rozsáhlejšímu, než si troufl a uměl zabezpečit exkluzivní Obsah.

Byl to časopis, který naši skupinu věrně vystihoval. Měl pochopitelně svá omezení. Na schůzkách se pěstovaly polemiky, někdy velmi ostré, jindy spíš setrvačné a s nádechem komicna, ale do Obsahu většinou nepronikly, a to z dobrých důvodů — šlo nám zřejmě o to působit jednotně. Polemizovalo se, jen když nebylo vyhnutí.

Jaký význam by Obsah mohl mít dnes? Myslím, že se rezistence českých spisovatelů jako téma ještě vrátí nebo by se vrátit měla. Ne pro planou heroizaci — vždyť těch, kteří si zjevný odpor vůči normalizaci vyvolili, nebylo mnoho, převládali tuším takoví jako já, kdo byli k rovnému postoji donuceni poté, co byli nejdřív ostrakizováni jako spisovatelé a jako občané a pak začali být kriminalizováni. Stálo by však za to zamyslit

se nad skutečností, že se českým autorům podařilo najít a snad i trochu rozšířit nebo upevnit skulinu či trhlinu, která v posledním dvacetiletí vznikla v totalitním monolitu, a v ní žít a pracovat.

Stálo by za to zhodnotit kvalitu té práce. Kdysi jsem si udělal pár poznámek o pocitu prominentství, myslím mravního a vlastně pervertovaného, ale sotva to dotáhnu k něčemu soustavnému a serióznímu. Chci říci, že jsem pozoroval v sedmdesátých a osmdesátých letech u některých svých kolegyň a kolegů zárodky toho, co nás v čemsi rozdělilo a dělí v letech devadesátých. Disent byl dobré společenství, ale žádná záruka kvality. Ani názorově nebyl jednotný. Není pro mě náhoda, že jsem si navzdory řídkému kontaktu rozuměl po celá devadesátá léta beze slova například s Petrem Kabešem nebo Karlem Peckou, dokud byl ještě naživu, a že naopak rozdíl, které se před listopadem mohly jevit jako pouhé odchylky, našly výraz třeba až dnes kolem boje o Českou televizi. V tomto boji stojí většina disidentů jinde než já. Jsem přesvědčen, že je to rozdíl, který směřuje hluboko a existoval napůl latentně už dřív.

Diskutovat jsme však dovedli tvrdě, otevřeně, ba bezohledně, přitom kavalírsky a bez pocitů osobní dotčenosti a ublíženosti. I to by stálo za podrobnější vzpomínku a za rozbor, snad i za příklad současným sporům, které provází mravní odsudek a nadávky.

Víc mě pro tuto chvíli nenapadá.

Pěkně Tě pozdravuju, přeju, aby se Ti dařilo a abychom si brzy mohli přečíst, jak vidíš Obsah Ty.

Srdečně

Milan U.

Brno 23. ledna 2001

13. 1. 2001

Milý Milane!

Zeptal jsem se teď naschvál Madly, jak si pamatuje vznik Obsahu. Řekla něco, nač si pamatuju také: Měla jít do důchodu a dělalo jí starost, co bude dělat, byla by si přála, kdybychom my kamarádi dělali časopis, který ona by opisovala. K tomu došlo; ale věcně je vznik spojen se Sašou Klimentem, u něhož se konala první schůzka. Bylo nás tuším jen sedm, včetně Gruši, jenž napřed na otázku popřel úmysl emigrovat a pak náhle řekl, že bude emigrovat. Kromě Ivana, Zdeňka Urbánka, tuším Kabeše a určitě Edy nevzpomínám si, kdo tam byl, kromě ovšem i Tebe. Sašův nápad také byl, že každý donese svůj příspěvek v tolika kopiích, kolik nás je, že se to dá do složek, a on napsal titulní list. A abychom se vyhnuli obvinění, že děláme ilegální periodikum, jehož znakem je m. j. název, rozhodli jsme se název nedělat, a s pocitem, že jsme důvtipní, jsme prostě napsali Obsah: následoval obsah složky.

Nevím, zda od počátku tam byli Kotrlí, jistě co nejdřív přibyl Trefulka a Uhde, což ale by se vyčetlo z obsahu Obsahů. Nebyla tam Kantůrková a nikdo na ni ani nepomyslel.

Saša se vzdálil z ohledu na Jiřinu, která si chtěla zachovat možnost prodávat obrazy, Sašova činnost ji ohrožovala.

Od prvního čísla jsme si řekli, že každý donese, co chce, a nikdo to nebude revidovat, redigovat... Překvapilo mě, když jsem ve vzpomínkách Kantůrkové četl, že Petr Kabeš prosadil, aby se čísla plánovala a redigovala. Kantůrková dále omylně píše, že schůzky se děly u Tebe. Děly se tam, kde jsme se podle dohody z minula sešli, tedy i v Brně, ale nejčastěji myslím u Lenky: jež přistoupila? Už ani nevím. Skoro se dá říct, že my, celá banda, jsme přistoupili do Lenčina bytu v Písnické na Lhotce: tu se konala schůzka vždycky, když se nevědělo, kde jinde. Odkdy přibyli Bratislaváci, nevím. Ale pozoruhodné je, že Brňákům stálo za to na tyto redakční schůzky jezdit!

Pravda je, že ke konci období skládání čísla připadlo skoro vždycky na Tebe, ač i já. (Jak jsme to skládali v ložnici na Lhotce, zatímco druhové se bavili v obýváku.)

Případ Kantůrková: Už nějaký rok to běželo, když za mnou přišel Jiří Kantůrek a řekl mi, že Eva by se chtěla zúčastnit, že je nespravedlivé, když je odstrkována, poukázal na její dílo. Řekl jsem mu, myslím, že o věci promluví v kroužku: Všichni

byli proti! Prý je to drbna, konfliktní typ, ženské intrikánství, ctižádost... Na mě potom bylo tuto odpověď jí ve Slavii tlumočit: stranou, pod sloupovím u baru. Myslela si ovšem, že je to moje vina, ač já jsem byl neutrální, spíš mi jí bylo líto, cítil jsem její potřebu prichýlit sa, když jednou, aniž jsme předtím spolu mluvili, a já ji neznal, přišla k nám a přinesla fejeton: to jak jsme ještě hráli na fejetony. — A tak to trvalo dál, až se vrátil Milan Šimečka z vězení a na první schůzce Obsahu na chalupě u Edy promluvil pro ni. Což bylo už jaro 1982? (Ne, později.)

Zřídili jsme instituci hostů, aby se zpestřil obsah, každý si mohl pozvat jen jednoho. Co je pod nějakou značkou, to rozluštit neumím.

Vzpomínám jaksi neurčitě na schůzku u Klímů, kam byli pozvaní mladí, a ti nám vytkli jako sprosté, že se nestaráme také o ně. To mě překvapilo a našťvalo! Vždyť ve všem a pořád dávali najevo, že oni jsou něco zdravšího než my, čistšího atd... Nepřímo tak dali znát, že naše činnost má jakousi autoritu a význam.

Odkdy se zúčastnil Havel, nevím, ale stejně vynechával, vždyť byl často ve vězení. Asi od raného stádia patřil k nám Sergej! Během doby opravdu došlo k jakémusi velmi přibližnému plánování čísel: aby tam byla báseň, jakási Edina kabalistika či co, stať, něco ke čtení, kritika. Kromě mého měli jsme někdy myslím i druhý fejeton: Kadlečikovy besednice.

x

Myslím, že impulsem k zahájení naší hry na časopis byl i nezdar podniku Spektrum. Což byl časopis míněný vážně obsahem i graficky, a jeho výrobní problémy způsobily neúnosné zpoždování, až zanikl mlčky bez oznámení a vysvětlení. Myslím, že jsme ho nepřímo vytlačili z vědomí a scény i my, neúmyslně.

x

Nejbizarnějším zjevem byla paní Iva Kotrlá. Je vlastně už jasné a bylo řečeno, kdo to u nich psal? Ta encyklopedická zkříženost výmyslů, fakt a pomluv opravdu zajímavá byla. Graficky hrozné vždycky.

Zajímavým zjevem, většinou mlčícím, byl Jiří Kratochvil. Zda a kolik přispíval do Obsahu, nevím. Kupodivu, Milane, mne nikdy nelákalo dosud se do těch složek podívat: budí to ve mně nepříjemné pocity, ale ne z té věci, ani z lidí, ale z atmosféry a z mých osobních tehdy problémů.

x

Myslím, že hned od začátku či velice brzo začali jsme posílat povinný exemplář Vilémovi. A výběry „Z Obsahu“ byl nevím čím výborný nápad, je to dodnes hlavní pramen důležitějšího, a Vilémův způsob obsluhy byl vynikající.

Vůbec, jako už předtím s Petlicí, zase se ukázalo, že cosi, co jsme počínali jako jistou hru mezi přáteli, vyvinulo se ve významnou práci, což se vždy poznalo podle toho, že to estébáci začali rušit.

Kdybych na něco zajímavého ještě přišel, napíšu Ti

S pozdravem

Ludvík

Na rozdíl od těch, kdo podepsali Chartu a dokázali vzdorovat špiclování, výslechům a vězením, nepatří mně čest pokládat se za disidenta. Ale od šedesátých let a zejména od dob, kdy jsme vydávali *Orientaci*, jsem cítil, že spíš než jinou politickou vizi máme proti komunismu postavit jiný svět, celý, v rozmanitosti a zvrstvení vztahů, zkušeností a životních funkcí; říkal jsem si, že takový svět potřebuje i mou odbornou specializaci a můj zájem o oblast básnictví. V prostředí normalizačních zákazů jsem tedy po večerech všechnu energii věnoval vědecké práci, která, podnikána na základě svobody, popírala režim spíše svou existencí než svými tezemi a tématy. Po léta se nám dařilo provozovat nezávislý literární seminář, publikovali jsme odborné práce v zahraničí i v samizdatu, udržovali kontinuitu a kontakt s tvořivými lidmi mladších generací...

Když mě v roce 1983 nebo 1984 Ludvík Vaculík — napřed jako hosta, pak se souhlasem celého kruhu jako trvalého přispěvatele — přizval do *Obsahu*, byl jsem hrozně rád. Nemusím vykládat, jak jsem si všech příslušníků té party vážil a jak mi celý záměr toho časopisu byl blízký. Taky proto, že přínos každého, i docela specializovaného úsilí v rámci paralelní kultury směřující k univerzálnosti tímto způsobem prakticky docházel uznání. *Obsah* byl místem plnění úkolu skrze sebe-realizaci, nikoli skrze sebeomezení, a já jako následovník Pražské školy jsem si to formuloval v termínech jediné utopie, která snad může inspirovat, aniž by škodila, v termínech společenství s maximálně provedenou diferenciací funkcí. Proto jsem na jedné schůzi na Hrádečku těžko chápal kritiku Ivana Lampera, pro něhož *Obsah* byl sobeckým podnikem, nesnažícím se prospěšnými idejemi oslovit širší vrstvy; přičemž stejně jsem chápal jeho stanovisko mluvčího těch, kdo v krutých podmínkách anonymity v otevřené vzpouře nastavovali kůži.

Bezprostředním podnětem Vaculíkova pozvání byly v mém případě básničky. Celý rok 1984 jsem obstarával obligátní zahajovací veršovaný text každého čísla, bylo mi to svěřeno — napřed ze zásob, v druhé půlce roku jsem už musel psát každý měsíc novou. Vznikl tak jeden cyklus do budoucí sbírky *Strojopisy* (v Krameriově expedici a v *Petlici* 1985), který je pokusem o deník zakázaného literáta; si licet parva comparare magnis: jakási lyrická miniobdoba Českého snáře, takže není

divu, že je Vaculíkovi věnována. Později jsem už přispíval i ve svém nejvlastnějším oboru, proklepával texty z teorie verše nebo realizoval, co časopis potřeboval od literárního historika, např. editoval dopisy Jana Zrzavého spolu s kresbou, kterou velký malíř v technice příhodné pro rozmnožování vytvořil po sebeupálení hochů z počátku roku 1969.

Skoro všechny účastníky Obsahu jsem znal zdřívějska a mnohé jsem pokládal a pokládám za své přátele. Nechci mluvit o každém zvlášť. Kromě statečnosti to byli zároveň lidi, kteří, když bylo něco potřeba udělat, tak to udělali. Nevím o větší chvále. Dodnes jsem jim vděčný, že mě přijali mezi sebe a umožnili mi projít čímsi, co pokládám za jednu z vrcholných situací svého života. Ve věčných pochybnostech o smyslu je mi příslušenství k nim podstatnějším argumentem, než všechny pozdější ocásky před a/nebo za jménem.

Alen! Alen!
Al.

Na vzpomínkách je dobré to, že jsou výběrové. Na rozdíl od skutečných archivů, archiv našeho mozku uchovává z naší minulosti hlavně to, co nám bylo milé, když se to dělo. Paměť je ale kreativní, dokáže ozvláštnit, proteplit, osladit, tedy obměnit i situace, které, když jsme je prožívali, chutnaly mdle, případně trpce.

Když si (na žádost Milana Jungmanna) vyvolám z paměti těch devět či deset let, v kterých jsme vydávali časopisový samizdat OBSAH, připadá mi to jako poklidné, dokonce romantické období mého života. Nebezpečí, které nám (autorům samizdatového literárního časopisu) hrozilo, nepřekračovalo meze našich zkušeností s režimem, ani meze naší fantazie. Celé to společenství patnácti či dvaceti spisovatelů působilo a fungovalo jako rodinný klan a naše schůzky bývaly událostí, na kterou se každý těšil. Nevím, kolik měl OBSAH pravidelných a nahodilých čtenářů (nezajímala jsem se o jeho distribuci), ale připadá mi, že jeho existence nejvíc pomáhala nám — samotným autorům. V době, kdy jsme nesměli oficiálně publikovat, bylo důležité neztratit chuť psát. A pravidelný časopis, to byl motiv!

Na rozdíl od svých starších a zkušenějších kolegů, z nichž téměř každý nesl zvučné jméno prověřené už někdejšími publikovanými díly, jsem byla v postavení benjamínka. Jako začínající autor povídek a fejetonů jsem ale nemohla mít lepší školu. Žádná oficiální kritika a ani dohled odborných redaktorů v tehdejších vydavatelstvích by mě totiž nemohl naučit samostatnosti při volbě tématu a odpovědnosti při hledání uměleckého tvaru. Vědomí, že moje prózy budou jako první čtenáři číst moji o generaci starší kolegové, nebylo tak svazující, jak by se mohlo zdát. Dokonce to bylo vzrušující, skoro jako výzva.

Samizdatový časopis OBSAH vycházel asi deset let. Během té doby jsem do něj přispěla řadou fejetonů, povídek, básní a také sérií „dlouhometrážních“ rozhovorů, které jsem vedla se svými staršími kolegy: Janem Trefulkou, Otou Filipem, Miroslavem Zikmundem, Jiřím Hanzelkou, Dominikem Tatarkou a Karlem Peckou. Zpracovala jsem také rozhovor s Johnem Updikem. Některé z tehdejších příspěvků byly po listopadu 1989 přetištěny v oficiálních novinách či časopisech. Ostatní

čekají na dobu, kdy začnu shromažďovat své dílo pro vydání sebraných spisů, nebo jak se tomu říká. Zatím to ještě není aktuální, nicméně je příjemné vědět, že ty drobničky i delší jednotlivé prózy, které jsem v osmdesátých letech psala, jsou bezpečně uloženy v zažloutlých kancelářských deskách s názvem OBSAH. Díky tomuto nevinně působícímu označení unikaly exempláře časopisu i rentgenovým očím tehdejších slídičů a pouze ve výjimečných a zvláště smolných případech byly zabavovány při domovních prohlídkách konaných v disidentských domácnostech. Ať už ten skvělý krycí název vymyslel Ivan Klíma, jak se domnívám, nebo někdo jiný, budiž mu za ten nápad dodatečně vzdána čest! Veliké poděkování si ovšem zaslouží především Milan Jungmann, disciplinovaný redaktorský šéf projektu, a všichni širitelé, opisovačky a „vývozci“ časopisu, jakož i exiloví spolupracovníci. Bez této sítě často (mně) neznámých lidí by se nikdy nemohlo zdařit to, co se zdařilo: totiž vydávat a kolportovat samizdatový literární časopis, který aktuálně reagoval na kulturní a politickou situaci v okupované zemi (ale i ve světě) a tím oslovoval čtenáře a psychicky, mravně i profesně podporoval tzv. zakázané autory a rušil jejich osamělost.

Jsem ráda, že jsem do této tvůrčí dílny mohla přispívat.

Lenka Procházková

V Brně 11. 2. 2001

Váženému panu PhDr Milanu Jungmannovi

Obsah byl pro nás vítanou možností neosamocené varty, svobodného seřazení lidí s dobrými nápady, vartou, která bláznovství a rozumnost mísila v odpor: československému pomočování se z faktů okupace. Navíc se nám, v oblasti tvůrců literatury, líbilo, že je v Obsahu uznáván fakt (kdysi celonárodně znám), že dva v manželství se při požehnání Nejbližším mohou stát „jedním tělem“. (K tomu požadavku viz evangelia.) Bylo nám dobře v přátelském společenství, které neopovrhovalo pouhým psacím strojem s průklepáky, jako jedinou výzdobou dobrovolné stráže jakési: také byla hned rozpuštěna v prosinci 1989.

Obsah byl úsporný a dostatečně houževnatý: současně s jeho uzavřením se zmizel z obchodů kvalitní ruský uhlí a zůstaly jen uhly české, které jsou tvrdé, špatně vypálené a zanechávají spíše hnědou (jaká asociace!) než černou stopu. Snad kdyby Obsah pokračoval do ČSFR a ČR (z doby, kdy čern byla čern), stal by se z něj, věci zapadlé — i dobře viditelný čin.

Už v ročníku 1981 začaly příspěvky pod značkou KO, protože zn. ik používal Ivan Klíma. Také byla používána značka K. O., převážně však podpis Iva Kotrlá, značně pseudonymní, což se vyplatilo při trestním a soudním stíhání držitelky úředního jména Ivanka Kotrlá: do vězení (za poškozování zájmů ČSSR v cizině) byl odsouzen jen Z. Kotrlý — 1984(85).

Iva Kotrlá Zdeněk Kotrlý

Milane ahoj,

teprve nedávno, když jsem Tě viděl přicházet na ten večer Charty 77, kde jsem měl číst svoje texty hlavně z románu Světlo přichází potmě, představit některého mně blízkého „klasi-ka“ a uvést jednoho mladého autora, jemuž důvěřuji, tak teprve tehdy mně došlo, že o Obsahu prostě napsat musím. Také z dalších důvodů. A začnu hned:

Na kus řeči o Obsahu

Ale ze začátku: To mně už v Římě v roce 1978 vyšla po jednatřiceti letech opět samostatná knížka, moc hezky vypravená s mateřídouškou na obálce, u Škvoreckých v lednu v roce 1977 (ano, přesně tehdy) celý stoh básní i s fotografií spolu s verši Josefa Palivce a Václava Renče, v Německu překlad jedné básně v próze v Kontinentu, Sonderband Prag, a Jan Trefulka po těchto i jiných událostech povídá: „Zdeňku, dej nám ten rukopis veršů, co ti ho zakázali vydat po příjezdu tanků.“

A tak za rok, léta Páně 1978, vyšel i doma, v Petlici, Malachit, krátce nato Nezděné město, po němž jsem loni pojmenoval všechny verše ze všech sbírek od roku 1940, pak jsem začal s experimentem Basic Czech, psal se přesně podzim 1978, a za půl roku vyšly opět v Petlici další dvě sbírky veršů. Myslím, že to byl opět Jan Trefulka, někdy koncem roku 1981, kdo mne seznámil s Obsahem a uvedl mě tam — podle tehdejšího zvyku — „jako hosta“. Kromě veršů mi tam „vyšla“ i próza Okno — la fenêtre.

V té době nás, rezistentních autorů, bylo v Brně několik, snadno hlídatelných, blízkost Vídně nám i geograficky byla k ničemu, leda zase přes Prahu, ale o tom jindy.

Brzo jsem zjistil, že v Obsahu chybí esej, takový ten zvláštní už zapomenutý žánr esejistického rozhovoru s pomyslným čtenářem, a tak jsem si ho znovu musel vymyslet a uzpůsobit. Danse macabre o rukopisu Edy Kriseové Klíční kůstka netopýra a Vidění krajiny o Nudě v Čechách Alexandra Klimenta; tento počátek hovoru o kultuře v kultuře paralelní polis vyšel v září 1982.

Někdy koncem léta 1983 začali prý mimobrněnější vytýkat brněnským, proč na „kvartály“, na nichž se také Obsah sestavoval, neberou mne.

Když jsem konečně v tílku americké univerzity Georgetown usedl na chalupě Edy Kriseové kdesi u Želiva pod číslem 32, biblický počet přítomných uváděl číslo čtrnáct takto usazených: Rotrekl, Kliment, Pecka, Machonin, Kotrlá, Procházková, Klíma, Urbánek, Kriseová, Šimečka(?), Kabeš, Trefulka, Kotrlý coby řidič vozidla. Z Vaculíka vznikl obrovitý stín na zdi úplně vpravo, Jungmann se záhadně pohyboval kdesi v dědině, Václav Havel psal v kriminále Dopisy Olze. Tak čtu dnes jednu fotografii. Zasadil jsem léčivku yzop, rozdal všem barevné reprodukce minnesängrů a zúčastnil se mohutných diskusí (optimismus Šimečkův jsem nedokázal strávit). Stalo se v září 1983.

Později se okruh rozšiřoval, občas se objevil Miroslav Červenka, Miro Kusý, už necestující Hanzelka a Zikmund, později Eva Kantůrková, rozšiřoval se i rozsah Obsahu. Mezi tenkými průklepovými papíry se v roce 1986 objevila fotografie Karla knížete ze Schwarzenbergu. Dodal jsem ji i s nekrologem za zesnulého. Objevil se i zcela výjimečný, sedmistránkový příspěvek Pavla Tigrida. Sděloval nekompromisně: „— soudíme, že tento systém třeba demontovat.“ Nerad bych na někoho nebo na něco zapomněl, jde mi o něco jiného.

V té době existovalo několik, řekl bych špičkových periodik: Infoch se sdělením Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, Informace o církvi, Paraf, Kritický sborník, Střední Evropa. Nevím, jestli zbytečně nezdržuju, ale psát pouhou sentimentální vzpomínku v době, kdy se den ze dne v čitelné bulvarizaci českého života ztrácí souvislost s minulostí dokonce nedávnou, to se mně zdá být přílišným luxusem.

Nechápu dost dobře, proč se jednou zesměšňuje, podruhé podle známého českého zvyku karikuje a dezinterpretuje, potřetí zamlčuje význam paralelní kultury, té, která uchovávala kontinuitu svobodného myšlení, učila svobodně myslet v časech, v nichž z vysokých škol vycházeli „pologramotní nedovzdělanci“, jak se sami kdysi nazvali.

V dobách Obsahu nešlo o nic jiného než o to, rozšiřovat úporně „malou drobnou práci“ prostor svobodného myšlení a konání, dialogu, tolerance v disentu, naslouchání druhému. Každý milimetr znamenal naději, každá produkce pololegální či zakázané rockové skupiny, každý bytový seminář a přednáška, každý protest, každé sdělení VONSu. Mimochodem, ten protestní dopis předsedovi vlády Ladislavu Adamcovi jsme při jednom sestavování čísla Obsahu v březnu 1987 také podepi-

sovali. Kupříkladu. Copak se už zapomnělo na Originální videožurnál? Spolu se zahraničními rozhlasovými stanicemi a exilovými časopisy vznikalo pozvolna to klima, které mladou generaci nakonec oslovilo.

Tvůj Zdeněk Rotrekl

Časopis *Obsah* vlastně moc jako časopis nevypadal. Podle mého mínění byl ale úkazem ohromně důležitým. Jako způsob komunikace, svorník poměrně velkého okruhu zakázaných spisovatelů, kteří se po léta pravidelně scházeli, debatovali, vyměňovali si své texty, vydávali samizdatové edice, prostě vytvářeli určitou komunitu. Bylo to důležité jednak pro každého z nich jednotlivě, ale i pro dobrou věc celkově. *Obsah* byl tedy spíš poutem této komunity, její křižovatkou, prostorem jejího setkávání, než v pravém slova smyslu časopisem, který by měl svou jednotnou grafickou úpravu, své rubriky, svou vizuální časopiseckou tvář. Rád na *Obsah* a to, co kolem něj bylo, vzpomínám.

Václav Havel

Praha sa stala miestom mojich vysokoškolských štúdií (od 1950 roku), skončil som tam Filozoficko-historickú fakultu Karlovej univerzity, odbor filozofia, a nastúpil som tam aj do internej aspirantúry s gnozeologickou špecializáciou u profesora Tondla. Mojimi učiteľmi tam boli, okrem iných, aj Milan Machovec a Ivan Sviták. Keď som sa v roku 1957 vrátil do rodnej Bratislavy, kde ma prijali za odborného asistenta na Katedru dejín filozofie a logiky Filozofickej fakulty Komenského univerzity, hovorili mi tam „Pražák“. Bolo to ironické a malo to vtedy byť tak trochu aj pejoratívne označenie: človek odchovaný príliš liberálnou a nonkonformnou Prahou, na ktorého treba dávať pozor. Mal som to aj vo svojich kádrových materiáloch.

Spomínam to však hlavne preto, aby som potvrdil svoju citovú a intelektuálnu viazanosť na Prahu. Strávil som tam sedem rokov študentského života, mal som tam hromadu priateľov, udržiaval som s nimi styky, cítil som sa tam stále doma. To trvalo až do nástupu normalizácie v roku 1970. Vtedy sa všetky kontakty pretrhali, z univerzity ma vyhodili podobne ako väčšinu mojich pražských priateľov. Nastal život v otupenej izolácii, do Prahy som prestal chodiť.

Chartu '77 som privítal ako priam zázračné prebudenie z tejto letargie. S jej podpisom som si obnovil intenzívne kontakty na Prahu. V zdrvujúcej väčšine to však boli kontakty úplne nové, z tých starých to bola skôr výnimka. Sem patrili napríklad môj bývalý spoluaspirant ing. Miloslav Král, alebo Irena Dubská, cez ktorú som sa zoznámil aj so Zdeňkom Mlynárom. Pravdu povediac, keď sa teraz snažím vybaviť si ďalšie mená z tejto skupiny, akosi sa mi to nedarí. Z tých „nových“ by to však bol siahodlhý zoznam chartistických aktivistov, s ktorými som sa odvtedy dostával do styku. Aby som spomenul aspoň niektorých, okrem Zdeňka Mlynára sem patrili Václav Malý, Jiřina Šiklová, Rudolf Slánský, Saša Vondra, Jiří Dienstbier, Libuše Šilhánová a Věněk Šilhán, Milan Hübl, Rudolf Battěk, Jiří Hájek, Standa Devátý, Anna Šabatová a Petr Uhl, Václav Benda, Jan Šimsa, Láďa Lis, Jan Tesař, Miloš Rejchrt, Petruška Šustrová, Dana Němcová, Jaroslav Šabata, Rumlovci a okruh ľudí okolo Lidoviek a mnoho, mnoho ďalších. Nech mi prepáčia priatelia, ktorých som zabudol spomenúť.

S týmito chartistami som sa stretával sporadicky, s niektorými častejšie, s inými občas, jednotlivo alebo nanajvýš v dvojiciach či veľmi malých skupinkách, keď ma navštívili v Bratislave, či ja ich v Prahe, ale niekedy aj v Brne. Pováčšine pozoruhodní ľudia, ktorých odvtedy považujem za svojich priateľov a s niektorými z nich sa bližšie stýkam doteraz.

Ale z ľudí okolo *Obsahu* som mal akýsi úplne odlišný zážitok, bola to pre mňa nová skúsenosť iného druhu. S literátmi, s básnikmi a spisovateľmi, prekladateľmi a kritikmi som sa dovtedy prakticky nestýkal, vnímal som ich ako iný svet. Ako vášnivý čitateľ Literáriek, Plameňa, Svätej literatúry a všetkého, čo sa vtedy objavilo na českom knižnom trhu, som ich poznal iba cez ich dielo. V mojich očiach obrovsky stúpili po IV. zjazde československých spisovateľov, kedy ich elita prejavila svoju občiansku statočnosť.

Moja nehynúca vďaka patrí Milanovi Šimečkovi seniorovi za to, že ma do tohto spoločenstva vtiahol a že ma v ňom uviedol. V spoločenstve *Obsahu* som sa po prvý krát osobne stretol s takými vtedy už legendárnymi postavami zo sveta českej literatúry, ako bol Ludvík Vaculík, Pavel Kohout, Hanzelka a Zikmund, Sergej Machonin, Ivan Klíma, Karel Pecka, Jiří Gruša, Milan Uhde, Jan Trefulka, Zdeněk Urbánek, Václav Havel, ako aj s celou plejádou ďalších literárnych osobností zvučných mien, ktoré nájdeme aj v tejto spomienkovej knižke. Zo zúčastňujúcich sa dám si pripomínať Lenku Procházkovú, Edu Kriseovú, Ivu Kotrlú a pravdaže, Evu Kantůrkovú. Prevažná väčšina z nich boli síce chartisti, ale *Obsah* sa v mojom povedomí nevytvoril ako spoločenstvo chartistov a chartistická agenda nebola jeho prioritou (aj keď sme sa jej, pravdaže, nijako nevyhýbali).

Pravdu povediac, spočiatku som sa tam cítil ako votrelec. Nie že by ma oni takto prijímali, naopak, prijatie bolo vrúcne, spontánne a nad všetky moje očakávania. Ja sám som však mal pocit, že som sa votrel niekam, kde na to nemám nijaké oprávnenie. Nemal som legitimáciu (bývalého) člena Zväzu spisovateľov a čo sa mojej literárnej činnosti týka, bol som nanajvýš autorom niekoľkých filozofických kníh, príručiek a statí, prípadne publicistom–glosátorom diania na československej politickej scéne šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov. Tento pocit exkluzivity ma prešiel až potom, keď na stretnutia *Obsahu* začali prichádzať aj ďalší „neliteráti“ — napríklad Šimečkovou zásluhou historik Jozef Jablonický zo

Slovenska a potom príležitostne niektorí ľudia aj z českej strany.

Pokiaľ si dobre pamätám, bol som prvý Slováč, ktorý začal participovať na stretnutiach a vydavateľských aktivitách Obsahu a stal sa ich pravidelným účastníkom. Síce nie od samého začiatku, ale čoskoro po ňom. Prvé stretnutie, na ktoré ma Šimečka priviedol, bolo, myslím, na Šimečkových chate na brnenskom Bystrci (ale dátum, ani len približný, si už neviem vybaviť: jeseň 78?, 79?)

Opäť to bolo Šimečkovou zásluhou, že na tieto naše seanse začali neskôr prichádzať aj ďalší Slováci, teraz už zo spisovateľského okruhu. Predovšetkým Hana Ponická ako stála účastníčka, a potom Dominik Tatarka, Ivan Kadlecík a Pavol Hruz ako príležitostní účastníci. Pamätám si, že to bol predovšetkým Ludvík Vaculík, ktorý nám „zo Slovenska“ vstupoval do svedomia: *skúste osloviť toho či oného, privedte nabudúce nejakých ďalších relevantných Slovákov*. Aj keď kapacita spoločenstva Obsahu bola obmedzená priestorovými možnosťami jeho hostiteľov, pokiaľ si pamätám, ďalší možní Slováci tam mali vždy otvorené dvere... Medzi nich pravidelne patrili mladý Šimečka (na rozdiel od otca *slovenskej národnosti*) a moja manželka Jolana, vyskytol sa tam však aj Martin Bútora, Ján Johanides a pár ďalších.

O atmosfére, náplni a výstupoch našich stretnutí sa tu zrejme objaví viacero zasvätených a lepšie napísaných výpovedí. Za seba priznávam len tolko, že spoločenstvo Obsahu mi prirástlo k srdcu najviac zo všetkého, na čom som v období normalizačného disentu participoval. Charta '77 bola síce pre mňa nádherná, povznášajúca skúsenosť, ale bola existenčne limitovaná svojim zameraním. S pádom komunizmu stratila zmysel svojej existencie. Spoločenstvo Obsahu akoby prekračovalo tento horizont, do disentu ho zahnal iba stupídny komunistický režim. Zdalo sa mi, že vznik tohto spoločenstva slobodných intelektuálov, stretávajúcich sa za účelom akýchsi iskrivých brainstormingov zvláštneho druhu, bol síce podmienený režimom, ale jeho ďalšia existencia už od vláducej moci nezávisí. Bolo mi ľúto, a doteraz je mi ešte stále ľúto, že som sa mýlil.

Mimochodom, do Prahy a do Česka vôbec chodím dnes už podstatne menej než tomu bolo v dobe existencie spoločenstva Obsahu, ba dokonca aj počas najtvrdšej normalizácie. Vtedy som nesmel, eštebáci ma vracali z federálnych hraníc a eskor-

tovali naspäť, takže dostať sa na seansu Obsahu či chartistic-
kú akciu bolo aj dobrodružstvo a žiadalo si to vyvinúť enormné
úsilie. Dnes môžem, bolo by to bez námahy, ale poväčšine ne-
mám prečo, a nemám odôvodnene ku komu. Aj preto tá nos-
talgia za spoločenstvom Obsahu.

17. 7. 2003

Zlín 29. 12. 00

Milý Milane,

(...) K Tvému dotazu:

Celý OBSAH mám přesně zaevidovaný podle jednotlivých měsíců, uložených a „svázaných“ v deskách počínaje březnem 1983, kdy jsem se poprvé účastnil schůzky kvartálních (Kyjov, Milotice 26. 3. 83) a kam poprvé přišel Václav Havel, krátce poté, co ho pustili z kriminálu. Viz fotodokumentaci z procházky oborou, u Petra a Inky Kozánkových atd. Poslední tři soubory, už „nesvázané“, jsou ze září až listopadu 1989. Celý soubor má archivní čísla 1667/1 až 1667/65, jsou už uloženy v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

U některých čísel mám poznámky, třeba Tě budou zajímat:

1667–15	9. 1984	Škvorecký 60 (let)
-25	12. 85	Procházková: Krádež na Kilimandžáru
-39	4. 87	Z+H + Vaculík: Tatra znovu do světa
-42	9. 87	Havel: Setkání s Gorbačovem
-44	11. 87	M. Šimečka: Truchlivá zpráva (recenze Zvláštní zprávy H+Z č. 4)
-61	5. 89	Dominik Tatarka †
-62	8. 89	M. Zikmund: Pohled sokola (k úmrtí D. Tatarky)
-65	11. 89	tady mám svou závěrečnou poznámku: Listopadovým číslem OBSAH zanikl. Ostatně splnil svůj účel: na rozdíl od mlčící většiny národa nemlčel... Někteří přispěvatelé se ujali kormidla: Václav Havel už v prosinci zasedl na Hrad, Petr Pithart se stal předsedou vlády (našich schůzek se — tuším — zúčastnil jen jednou, v samém konci), Milan Uhde ministrem kultury, Miro Kusý a Zdeněk Urbánek rektory, Eda Kriseová a Milan Šimečka poradci prezidenta, Jiří Hanzelka poradcem české vlády, František Pavlíček ústř. ředitelem Čs. rozhlasu. Někteří — Ludvík Vaculík, Ivan Klíma a další — si zachovali tvůrčí nezávislost...

Tož, Milane, tolik z mých archivních záznamů.

Ptáš se na pseudonymy, značky. Já je nikdy nepoužíval. Ostatní jsem nesledoval. Jak se dívám na naši tehdejší aktivitu atd.?

Ty pravidelné schůzky byly pro mne jakýmsi centrem securitatis uprostřed neomezené zvučely představitelů totality, výslechů, existenční nejistoty, ponižování. Těšil jsem se na ně. Poznávali jsme se lidé různých žánrů, názorů, navazovali jsme osobní přátelství, která daleko přesahovala někdejší oficiální setkání na sjezdech či konferencích Svazu. Měli jsme příležitost navzájem nahlédnout do tvůrčí dílny kolegů spisovatelů. Byly to nezapomenutelné chvíle nad stohy průklepového papíru popsaného literárními příspěvky ve třech či čtyřech souborech po 10 „výtiscích“ — to nádherné čínorodé třídění a skládání do souborů — na podlaze, stolech, židlích, gaučích měnicích se hostitelů — a vědomí, že to bude kolovat mezi čtenáři, že si to mnozí budou dál opisovat, že to nezůstane kdesi zasuté, nečtené... A taky v tom byl kus dobrodružství: přečuráme estébáky, dovědí se, kde bude schůzka, pokusí se ji zmařit? Takže suma sumárum: byla to krásná doba, škoda, že listopadem 89 to všechno skončilo, těch několik pokusů udržet tradici muselo vzít zaslavě, změnila se doba, změnili jsme se i my...

Milane, toť, zdá se mi, je všechno, přeju Ti, aby se Tvůj záměr zdokumentovat celou tu plodnou epochu zdařil; neuděláš-li to Ty, neudělá to nikdo jiný. Měj se dobře v tom příštím roce i tisíciletí, jeho konce (2999) se stejně nedožijem, zaplaťpánbůh — jen když si uvědomím, že za chvíli zapnu TV zpravodajství a místo něj tam bude plocha posetá písmenky naprosté stupidity...

Tvůj

Mírek

PS: Jirka je už celé dva roky v horizontále na LDNce ve Vinohradské nemocnici, sotva od něj můžeš čekat odpověď, špatně vidí, psát nemůže.

31. 12. 2000

Milý Milane,

do Obsahu jsem přispíval jen sporadicky, nepravidelně, a pokud má paměť sahá, podpisoval jsem své drobnosti plným jménem. Musím se ovšem spolehnout na svou paměť, protože veškeré písemnosti z doby před r. 1990 mám uskladněny v neładné hromadě na chalupě, kam se nedostanu dřív než začátkem května. Ale myslím si, že moje odpověď je správná.

Pokud jde o další Tvoje otázky, tam je má paměť živější. Mohu se vyjádřit jen za sebe, ale pro mne znamenal Obsah mnoho. Byl prohloubením a zesílením kontaktu s lidmi, jejichž názory mne nejenom zajímaly, ale často byly nejpodstatnější částí mého kontaktu s domácí kulturní obcí (hodnou toho jména). Neobíral jsem se otázkou, co pro mne Obsah může znamenat dnes, ale co mně dal při prvním čtení, zůstalo v mé paměti, v mé mysli a duchovní orientaci. V minulých letech (přesněji létech) na chalupě jsem měl dost času zalistovat i v těch starých fasciklech. A stejně jako v dávnější minulosti byl Obsah pro mne velice hodnotným a cenným měsíčníkem.

To, co souviselo s jeho redigováním a vydáváním, patří (ačkoli se to může zdát zvrhlé) ke šťastným rokům mého života. Schůzky s kamarády a kolegy, tehdy docela samozřejmé, jsou v mém ohlédnutí zkrášleny sentimentální vzpomínkou, ale pro mne skutečně znamenaly velice moc, zvlášt když jsem se jimi obíral jako skladník v cikánské komunitě v Pečkách i jinde. Kamarádi, s nimiž mne pojil i Obsah, jsou mým neohrožitelným kapitálem.

Srdečně Tě zdravím.

V Moravském Krumlově 7. ledna 2001

Vážený a milý pane doktore,

k ineditnímu měsíčníku OBSAH:

„publikoval“ jsem tam většinou pod svým plným jménem, jen výjimečně jsem použil zkratky, resp. šifry „krá“, myslím si, že by měl vyjít výbor, knižní publikace shrnující to nejzajímavější ze všech ročníků OBSAHu, protože OBSAH byl ve své době, v osmdesátých letech, co do významu Literárky v letech šedesátých, ale právě to by si zasloužilo důkladnější analýzu, která by věnovala pozornost i tomu, jak OBSAH vznikl, jak byl „redigován“, společenství kolem OBSAHu, ty naše „kvartály“, to je v mém životě naprosto výjimečné, neboť jsem samotářský introvert, který „nemá smysl pro kolektiv“, jak stávalo svého času v mých kádrových posudcích, ale společenstvím kolem OBSAHu se dodneška cítím zasažen, chtěl bych o tom jednou napsat obsáhleji, ale bohužel teď právě se mi nedostává času, takže jenom jednou větou: OBSAH byl pro mě tím nejsvobodnějším a nejpodnětnějším literárním časopisem a „kvartály“ těmi nejzajímavějšími a nejpodnětnějšími událostmi v mém životě

všechno nejlepší v novém tisíciletí

Váš

Jiří Kratochvíl

Vážený Milane — predovšetkým ma teší, že sa vôbec niekto venuje dnes Obsahu, lebo naša spoločnosť — a predpokladám, že aj česká — trpí akútnou stratou pamäti. Každý politický a iný trulo si myslí, že pred ním nebolo nič a svet vznikol až jeho pričinením. Okrem toho je v móde nekultúrnosť a cynizmus, ktorým je literatúra smiešna, smejú sa aj občanskej statočnosti a mravnej odvahe. Najľahšie je povedať preto, že na Slovensku nijaký kultúrny a mravný dissent za totality nebol — tým je vec vybavená a zásluhy patria operetným šašom na námestiach v Novembri: oni urobili prevrat. Lenže vtedy už neišlo o krk — a November by sa nemohol stať bez drobnej poctivej roboty niekoľkých ľudí, napríklad tých, ktorí sa nebáli vydávať Obsah, čítať ho a publikovať v ňom — tým sa priamo podmývali základy, na ktorých stála totalita. Teda aj my sme zapríčinili zmenu a pád, hoci sme si mysleli, že sa tej zmeny nedožijeme: nerobili sme to teda pre zisk a slávu a budúce prebendy, ale robili sme to z vnútornej potreby byť slobodní a tvoriví a normálni — nezachraňovali sme svet ani ľudstvo, len vlastnú dušu pred záhubným a zhubným satanášom. Boli sme vlastne slobodní už vtedy, nemuseli sme čakať na štátne udelenie slobody. My budeme slobodní, pretože už sme — takto nejako parafrázujem slová generála Štefánika v rakúsko-uhorskej totalite. Kvôli ŠtB som si vtedy nepísal poznámky, denník ani bibliografiu, takže neviem dnes presne doložiť fakty — ostávajú len dojmy, pocity a ilúzie, ktoré sú rovnako pravdivé a nesú kladnú energiu. Vaculík mi raz povedal, že už sa mu nechce každý mesiac písať do Obsahu záverečný fejeton a že by som to mohol prevziať ja — hovorím, to je ťažké, pravidelne napísať mesačne text, Vaculík na to hovorí, jen to skus, potom to už ide ľahko — a tak som to skúsil približne v r. 1989, 1988 — a naozaj to išlo, pretože od jedného fejtónu po druhý som išiel po ulici nielen ako chodec, ale pozorovateľ — keď som išiel napríklad pozrieť včely, pozeral som sa na ne cez rodiace sa vety a slová možného fejtónu, dianie tým bolo obohatené o rozmery viet, kompozície a štýlu — skutočnosť nadobudla plastické rozmery, zhustla a skrásnela, akoby nachádzala významy. Lenže Vaculík neprestal písať záverečné texty, aj ja som ich písal — a tak sa krásne veci zdvojovali — jeho fejeton, moja besednica: z tých besedníc onedlho vznikli viac alebo menej

prepracované kapitoly mojej knihy Dvanásť (vydal Oleg Pastier samizdatovo) a celé to potom vyšlo aj knižne pod názvom Vlastný horoskop. Zhrňme to teda. Písanie mi vtedy (možno vždy) dodávalo pocit ľudskej dôstojnosti v ponižujúcom čase, zachraňovalo ma pred zúfalstvom, dodávalo mi zmysel — a to, že nie som sám a kdesi patrí, že ma ktosi číta a počúva a možno ma aj má rád — z toho zhrnuto vyplýva, že Obsah mal zmysel morálny, estetický, intelektuálny, pomáhal nezomrieť, dodával silu vzdorovať. Či to má zmysel dnes?

Dnes to má význam a zmysel presne taký istý ako vtedy, možno ešte viac, lebo človek vzniká z pamäti a z nepamäti vznikajú len hlupáci a politici. Dnes na toto všetko skoro každý kašle, až som z toho zúfalý. Vracat sa teraz k Obsahu je nemoderné a smutné, lenže veselé je to, milý Milane, že máme pravdu, ktorá nevíťazí, pravda je srandovná ako vodka, ktorú mám vedľa seba v pohárku — a ešte mi aj dcéra vykrúti české Jungmannovo číslo, ktorému hovorím, že píšem tento text, — pseudonymy som nepoužíval. Nech sú mi teraz prepáčené preklepy a možno nesúvislosti, lebo mám pokazený zrak. A tak prajem len všetko dobré.

Srdečne v Pukanci 4. januára 2001

Ivan Kadlečík

S existencí Obsahu jsem se prvně seznámila v létě roku 1981 (?), když mi ho půjčil básník Oldřich Kryštofek, abych si přečetla recenzi, kterou na moji nedávno vydanou knížku Semestr života napsal Milan Jungmann. Brala jsem tu složku do rukou s obavami, měla jsem trochu představu, že z pohledu kritika disidenta nemůže obstát cokoli, co vyšlo „oficiálně“, byť i muselo na svoji šanci deset roků čekat. Hlavně jsem ale věděla, že rozdělení literatury na povolenou a zakázanou, k němuž před desíti roky došlo, znemožnilo vzájemné srovnávání, a leckde nastolilo i falešné představy o literárních kvalitách. Není to i můj případ?

O to radostnější bylo zjištění, že i knížka „z druhého břehu“, navíc od autorky prakticky neznámé, tady důstojně obstojí.

Nežli jsem se ale s autory Obsahu, pro mne do té doby osobně zcela neznámými, mohla stýkat a jejich práce pravidelně číst, uplynuly ještě tři roky. Obsah mi začal otevírat tu zakázanou komnatu české literatury, a nejenom mně, půjčovala jsem ho všem, kdo se přede mnou sami od sebe zmínili, že by je co takového zajímalo. V mém notýsku, kam jsem si — způsobem, který mi dnes připadá směšně konspirativní — zaznamenávala své vypůjčovatele, se octla jako první redaktorka nakladatelství Mladá fronta Jana Hamanová, která jako společenská hybatelka mezi svými kolegy mi záhy doporučila i Jaroslavu Jiskrovou. Následovali lidé z Mikrobiologického ústavu Fakulty všeobecného lékařství, kde jsem tu dobu pracovala jako uklízečka, doc. Jiří Schindler, a především vedoucí ústavu, dnes již profesor Ctirad John. Ten ke mně vždycky přistoupil, když jsem s hadrem šúrovala chodbu, a tiše se zeptal: „Paní Jano, přijdete zítra do práce?“ Zjišťoval si, zda mi může přinést přečtený samizdat, který z opatrnosti nechtěl nechávat přes noc v ústavu — domovník byl totiž obávaným předsedou Strany. Tak četla Obsah i jeho žena, redaktorka Odeonu paní Boženka Johnová, a syn Radek — který vzdor všemu bohémství Obsah vracel vždycky včas, v obavě, že vypadne z kolotoče. Čtenářů v mém notýsku totiž přibývalo, v osmdesátém devátém roce se jejich počet rozrostl na dvanáct, ale za každým jménem byla samozřejmě rodina, a leckdo půjčoval ještě dál... Pamatuju se, jak tohle překvapilo Mira Kusého.

Časem jsem začala tu a tam do Obsahu přispívat, pochopitelně pod značkou. Byla jsem na to moc hrdá, najednou bylo možné svobodně vyjádřit to, co jsme si předtím jen šuškali, třeba že Puškášova poctivá knížka má najednou konec ušitý na partajní objednávku, kde zasáhne deus ex machina a život zázračně promění. Zatímco u autorů patřících k „juntě“ jsem spíš kposledku cítila jakousi únavu a nervozitu, jak dlouho má ještě všechno trvat.

Když jsem v lednu roku 89 podepsala petici za propuštění Václava Havla, nabídl mi Ludvík Vaculík s Lenkou Procházkovou, abych se začala schůzek Obsahu taky zúčastňovat, protože „už stejně nemám co ztratit“. Prvně jsem tak byla u Ivana Klímy, kam z „nových“ přišel prvně i Jaroslav Kořán a Jiří Křížan, kterého přivedl Petr Kabeš. Pamatuju se především na přísnou zpověď, které nás podrobil dr. Milan Šimečka, hlavně asi proto, že Slováci nás vlastně neznali.

Zažila jsem i několik výjezdních kvartálů, třeba v Novém Městě na chalupě u Machoninů, ale největší dojem na mě udělal výjezd na Moravu do Bzence, kde jsme byli hosty rodiny Kotrlých (den předtím dostali Hiršal a Grögerová Rakouskou státní cenu). Ve sklípku byla nachystaná hostina, jak má být. Samozřejmě s nazdobeným čelem stolu, pokrytým bohatě vyšívaným ubrusem s nádhernou kyticí. Pochopitelně pro Václava Havla, který se před pár dny vrátil ze svého předposledního kriminálu. On se však, ve své vrozené skromnosti, usadil na konci opačném. A tu se stalo cosi až čítankového: Lidi se začali sesedat právě sem — ono „čelo stolu“ se vytvořilo docela přirozenou cestou zrovna na jeho opačném konci. Mně to tenkrát symbolizovalo současnou pozici těch oficiálních a neoficiálních.

Myslím si, že môj otec ma vzal na prvé stretnutie zakázaných spisovateľov z pocitu viny. Bolo to v zime v roku 1980, na našej chate pri Brne. My sme prišli s otcom a Mirom Kusým prví a zakúrili. Už si nepamätám, či bol s nami aj Jozef Jablonický. Potom dorazili brnenský Milan Uhde a Jan Trefulka a vyzerali sme, kedy prídu Pražáci. Z verandy bolo vidieť dolu na drevenú lávku cez Svratku a videl som ich, ako po nej rozvážne kráčajú: Ludvík Vaculík, Ivan Klíma a Jiří Gruša. Ten mal na sebe luxusný baraní kožuch a krátko nato vycestoval do Nemecka, aby sa nadhlo nevracal.

Môj otec mal pocit viny, že som kvôli nemu nemohol študovať. Nikdy som mu to nemal za zlé, ale keby aj áno, odvtedy by som mu bol už len vďačný.

Dnes už som sám vo veku, v ktorom boli títo českí a slovenskí spisovatelia v čase, keď som ich spoznal. Myslím si, že už som schopný oddeliť svoj vtedajší obdiv mladíka voči nim od zážitku z toho pohyblivého sviatku, ktorý trval takmer desať rokov. Obdiv by dnes možno už nebolo to správne slovo. Skôr úcta a pokora. Jazykom Ludvíka Vaculíka: boli pre mňa indiánski náčelníci, starešinovia a mudrci, ženy nevynímajúc.

Mal som nezaslúženú výsadu, ktorej sa nedostalo nikomu z mojej generácie. V spoločnosti týchto ľudí, ktorých časom pribúdalo až k číslu tridsať, som dospieval po kvartáloch ako v urýchľovači času. Každé tri mesiace som dozrel o taký kus, že keď prišiel november 1989 a ja som mal tridsaťdva, mal som pocit, že by som mal ísť do dôchodku, lebo už sa nič nové nenaučím a nič skutočne úžasné nezažijem. Iste, mýlil som sa, ale len vinou neúprosnej biológie, ktorá ma v tom čase predbežne odsúdila k mladosti.

Desať rokov som do seba vstrebával zmenu, ktorou prechádzali títo spisovatelia. Našiel som sa s nimi v čase, keď režim dokonal dvoje dielo a oni sa práve vyrovnali s tým, že bude večné. Zažil som ich existenciálnu premenu na slobodné bytosti, zažil som neúprosne a kruté debaty, keď ich Karel Pecka vystavoval svojmu osudu. Zažil som intimitu intelektuálnej poctivosti, akú som už nikdy potom v takejto podobe nepoznal.

Žil som tie roky v úžase nad tým, čoho som svedkom, a trápilo ma, že si nepíšem denník, lebo moja pamäť je mizerná. Napriek tomu si z tých stretnutí pamätám priveľa na to, aby som

zo spomienok pre tento účel vybral akúkoľvek. Schovávam ich na tajnom mieste ako poklad, na ktorý sa z času na čas, keď ma nikto nevidí, idem pozrieť.

V Praze, 14. 1. 01

Dobré dny přeju, Milane,

všiml jsem si právě,
že toho 18. 1. máš narozeniny:
takže hlavně zdraví, které
potřebujeme oba.

Ze srdce

Petr Kates

Petr Kabeš mi zaslal výpis z tajných seznamů StB, týkající se situace mezi disidenty, kde byly zneužity i pasáže z výslechu Jaroslava Putíka. Ten se prý mj. pozastavoval nad tím, že P. Kabeš odmítl řídit „časopis“ *Obsah*, ačkoli „tato práce je velmi dobře finančně ohodnocena“, jak tvrdil. Musím říci, že o záležitostech týkajících se honorářů se mezi námi takřka nehovořilo, třebaš fakt, že se jeden exemplář *Obsahu* posílá do Scheinfeldu historiku Vilému Prečanovi, jenž se postaral o odeslání emigrantským časopisům, vědělo v zájmu utajení jen několik lidí. (Já například mezi nimi nebyl.) Toto vynucené „tajnůstkářství“ bylo příčinou řady zbytečných nedorozumění, vzniku výtek, že se naše malá společnost opět dělí na vyvolené a odstrčené. Cynici došli dokonce k závěru, že nás „dala vlastně dohromady“ StB. Estébácká kopie, kterou mi Petr Kabeš poslal, je naprosto nekvalitní, celé řádky jsou nečitelné, barva je rozpitá. Putíkova domněnka, že za řízení *Obsahu* je nějaká mimořádná odměna, mě velmi překvapila. Ze zahraničí přicházely pro disidenty bez příjmů určité sumy peněz, *Obsah* ovšem neřídil nikdo, jeho složení bývalo improvizováno a jednotlivé listy s příspěvky jsem nejčastěji vřazoval do pevné složky já. Nikdo mě tím nepověřil, mám prostě takovou „aktivistickou“ povahu. Ostatní kamarádi se vesele bavili a já lezl po zemi

a skládal „nové číslo“. (Často jsme se u té bohobojné činnosti přece jen sešli dva tři, které obvykle „zorganizoval“ Ludvík Vaculík. Žádnou finanční odměnu jsem za to samozřejmě nedostával.)

Putíkova poznámka o dobře placeném řízení Obsahu ale má jistě své racionální jádro, Petr Kabeš se totiž koncem osmdesátých let opravdu o chystaná čísla staral, on to zřejmě byl, kdo opatroval fotografické portréty autorů (J. Seiferta, I. Slavíka aj.), které Obsah obohacovaly. Jak už jsem napsal, o tom, kdo dostává nějakou podporu ze zahraničí, jsem nevěděl absolutně nic, nepátral jsem po tom. Jednou, už po listopadu 1989, se mi dostal do rukou nějaký seznam autorů, kteří byli finančně podporováni určitými finančními částkami. Na tom seznamu mě zajímalo jediné: zda jsem tam taky. Samozřejmě tam mé jméno uvedeno nebylo, protože jsem opravdu považoval své disidentství za morální záležitost, a nebyl jsem jistě jediný. Nepatří mi ovšem, abych soudil kamarády, kteří si své životní angažmá museli trpce vykoupit tím, že byli bez příjmu ze zaměstnání, a rádi tedy přijali výpomoc z exilu. Jak tomu opravdu bylo s honorováním redakční práce v Obsahu, nemohu dnes zjistit. Kolegové, kterých jsem se na to vyptával, většinou už mají děravou paměť a o této záležitosti vědí ještě méně než já.

Jak jsme se zhoufovali

Už mi zbývalo do důchodu jen pár týdnů, což pro mne znamenalo, že dám radostné vale kýblu a stěrce čističe výloh, když mi zatelefonovala bývalá kolegyně z Literárek, milá paní Eda Kriševá. Sešli jsme se v jedné kavárně a Eda mě jménem několika kolegů z novin pozvala do party, která „vydávala časopis“, tj. skládala dohromady listy papíru s články (úvahami, básněmi, recenzemi atd.) napsanými strojem přes průklepový papír. Dlouho jsem se nerozmýšlel, měl jsem z pozvání radost. Už delší dobu jsem si uvědomoval, že vynucené lenošení in rebus criticis má své nepříjemné důsledky: ztratil jsem schopnost formulovat bez obtíží své názory na přečtenou knihu. (Trápil jsem se zejména nad knihami Paměti českého krále Jiříka z Poděbrad od Václava Erbena a Josef Čapek od Jiřího Opelíka.) Když jsem po čase psal první recenze do Obsahu, jak se onen ineditní měsíčník nazýval, jen jsem si svá sebezpozorování poturdil: Formuloval jsem ztěžka a bez jiskry, znejistěle.

Nabídka bývalých kolegů (Ivana Klímy, Ludvíka Vaculíka, Alexandra Klimenta ad.) mi zkrátka přišla náramně vhod. Získat totiž informaci o určitých „podzemních“ aktivitách, kam bych se byl rád zařadil, bylo v té době velmi obtížné, ba takřka nemožné. Komunistické moci se podařilo do značné míry rozbít vazby mezi lidmi a také strach z udavačství sehrával svou neblahou roli. Setkal jsem se s tím hned na první schůzce Obsahu, které jsem se účastnil. Měla se konat v bytě Alexandra Klimenta. Ten nás ale k mému překvapení požádal, abychom jeho byt (v Michalské ulici) nenápadně opustili, a sdělil nám, že už ho ke schůzkám Obsahu nebude napříště poskytovat. Zřejmě se obával, že by to mohlo zavdat příčinu k perzekuci

jeho ženy-malířky, která prodejem svých obrazů živila celou rodinu. Sám Saša byl v té době bez zaměstnání nebo se musel spokojit s místem hotelového recepčního. Tato příhoda mi ukázala, do jakého „spikleneckého“ kroužku vstupuju.

Znali jsme se mezi sebou ze starých „zlatých“ časů — s výjimkou manželského páru Kotrlých z Brna — a důvěřovali si. To však vůbec neznamenal, že jsme měli stejné názory na literární jevy. Milan Uhde už na to upozornil ve své krátké poznámce. Naše kamarádské souručenství cítilo naopak odpovědnost za ozdravení poměrů v celé české a slovenské literatuře, nedělali jsme žádná bombastická prohlášení (ostatně, pokud vím, nesoustředily se na tyto formy odporu ani další a ostřejší politicky vyhraněné opoziční skupiny), bylo pro nás samozřejmé, že po přejití vichřic budeme usilovat o to, aby talentovaní autoři jakéhokoli uměleckého názoru mohli publikovat.

Ti, kdo dávali dohromady *Obsah*, se necítili jako jediná předsunutá hlídka demokratické kultury, věděli jsme, že existuje několik dalších skupin, oponujících současnému represivnímu režimu, a ty budou zřejmě rovněž chtít své názory prosadit, až přijde čas. Proto jsme neodmítli nikoho, kdo měl zájem vstoupit do kruhu kolem *Obsahu* a pracovat v něm. (Případ Evy Kantůrkové, o němž se zmiňuje Ludvík Vaculík, se vymyká normálním vztahům mezi spisovateli a je zcela výjimečný, ostatně tak jako tato mimořádně činorodá, až výstředně ambiciózní autorka sama. Že nešlo o konflikt mezi dvěma animozitami posedlými skupinami, svědčí fakt, že E. K. byla bez problémů zvolena v roce 1994 předsedkyní Obce spisovatelů, zřejmě tedy i hlasy lidí kolem *Obsahu*.)

Otiskovali jsme autory nejrůznější, takže se vedle sebe ocitli tvůrci navzájem vzdálení, například Václav Černý a Jindřich Chalupecký, Alexandr Kliment a Petr Pithart, Zdeněk Rotrekl a Andrej Stankovič, Oldřich Kryštofek a Jiří Kolář apod. Neodříkali jsme se ani sledování literatury s pozitivním vztahem k režimu: Psal jsem například, samozřejmě otevřeně kriticky, o knize Jana Kostrhuna *Svatba ve vypůjčených šatech*, o rozsáhlém románu Ladislava Fukse *Vévodkyně a kuchařka* (příznivě).

Samozřejmě našla v *Obsahu* své místo slovenská literatura. Bohužel jsme nemohli, vzhledem ke specifické situaci ve slovenské kultuře, přinášet ukázky z původní tvorby, slovenští přispěvatelé byli převážně vědecky zaměřeni. Byli to historici nebo politologové (Miroslav Kusý, Vladimír Maňák, Josef Jablonic-

ký aj.), což jejich články přirozeně poznamenávalo. Jedinou výjimkou byla Hana Ponická žijící osaměle mimo Bratislavu, na venkově v jakémisi mlýně.

Až později se k nám nadšeně přidružil Ivan Kadlečík z východnějšího Slovenska, z Pukance, kde byl varhaníkem v evangelickém kostele. Prožili jsme u něho jeden nádherný „kvartál“, jak jsme říkali čtvrtletním schůzkám. Cesta do Pukance je dosti strmá a samá zatáčka, tu nalevo, tu vpravo, až to připomíná slalom. Zdolali jsme dvěma auty to stoupání vcelku dobře. Špatně se udělalo jen jednomu z nás — zkušenému cestovateli Mirku Zikmundovi.

Sestavování čísel, kdy se sešla celá „redakce“, bylo dobrou příležitostí k prodiskutování aktuálních politických otázek, které se ovšem prolínaly s otázkami literárními. Postupně a bez formálního organizování se program těchto diskusních odpolední ustálil takto: Debatu obvykle zahájil Milan Šimečka velice živým a předem nepřipraveným referátem, plným optimismu a nadějí do budoucna. S touto tendencí se vzápětí utkal nemilosrdný criticismus Milana Uhdeho, jenž viděl blízkou budoucnost bez růžových brýlí a mluvil o ní se sžíravou skepsí. Oba výklady měly vždycky vysokou myšlenkovou úroveň a byly přímou výzvou k polemickým utkáním ve všeobecné rozpravě. Polemiky to byly někdy dosti ostré, ale nikdy z nich nebyla cítit snaha partnera desavuuovat. Sebeostřejší výměna názorů nenarušila kamarádské vztahy mezi přáteli, Šimečka se později, po převratu, s úsměvem přiznal, že překypujícím optimismem svých „předpovědí“ chtěl kamarády povzbudit, protože u mnohých yciťoval nebývalé stavy deprese, a to se mu zdálo nebezpečné.

Dojmem deprese, ovšem falešným, mohl snad působit Jiří Kratochvíl. Začal se našich schůzek zúčastňovat s několikaměsíčním zpožděním, takže snad si nás „otukával“, ale především to byl od přírody uzavřený samotář a málomluvný introvert. Když však překonal určitý „ostych“, byl to milý společník. Jedné noci mě vyprovázel ze schůzky u Jana Trefulky, protože jsem neznal — já Nebrňan — cestu do místa svého noclehu. Rázovali jsme dosti dlouho a Jiří neřekl celou tu dobu jediné slovo. Působilo to na mě jako podivínství, neuměl jsem si takové chování vysvětlit. Později jsme se sprátelili a dobře jsme si rozuměli, diskutovali jsme o jeho románech a o české próze této doby, jejich proměnách apod. (V ineditním měsíčníku Obsah jsme spo-

lu vedli na rozmezí let 1987 a 1988 nadmíru slušnou polemiku o Kunderovu tvorbu.) Jeho mlčení nebylo rozhodně projevem utajené nadřazenosti, ale spíše přemýšlivosti, hloubavosti a uzavřenosti, které potom v umělecké tvorbě ho dovedly k jeho osobitému stylu.

První číslo Obsahu vyšlo na počátku roku 1981. Stará čísla, která nevlastním, jsem si opatroval v knihovně Libri prohibiti, jejíž vedoucí Jiří Gruntorád se o ni uzorně staral a stará. Čísla z počátků Obsahu mají málo stránek, tedy i článků — pochopitelně, vždyť podzemní měsíčník se teprve rozbíhal. V roce 1986, kdy aktivita přispěvatelů patrně vrcholila, stačila paní Iva Kotrlá v březnu sama přecíst 25 knih a poreferovat o nich. Vytvořila si pro tyto stručné recenze rubriku, kterou nazvala Více než 13 řádky o, a v ní probrala knihy (i brožury) nejružnějšího původu, jež v té době vyšly. Netvrdím, že všechny ty stručné poznámky byly bystře kritické, většinou to byly skutečně jen glosy. Ale potvrzuje to zároveň fakt, že Obsah postupem doby takřkajíc dorůstal významu kritické revue a stával se pro tehdejší literární vývoj nezbytný. Zkrátka, „co jsme počínali jako jistou hru mezi přáteli, vyvinulo se ve významnou práci“, jak napsal Ludvík Vaculík v dopise ze 13. 1. 2001.

Mravně zdravý lidský celek nemůže žít ve věčné harmonii. Podmínkou jeho vývojeschopnosti je, že se na svou činnost umí podívat nezaujatě kriticky. V Obsahu vycházely i polemické články, například v dubnovém čísle ročníku 1983 o knize Zdeny Frýbové Připravte operační sál a v květnovém čísle odmítnutí úvahy Ivy Kotrlé o Babičce. „Napadení“ Ivy Kotrlé bylo obzvlášť neobvyklé, neboť patřila přece do skupiny Obsahu a podle „norem“ zavedených za totality mělo být „všechno naše“ před kritikou chráněno.

Staly se ale i případy opačné. Byl jsem přesvědčen, že autory takzvaně povolené sice svou chválou nevyprovodíme do literárních nebes, ale na druhou stranu že nemístnou náročností prokazujeme neschopnost uznat fakt, že jsou talenty různého formátu. Ivan Klíma například dosti ostře napadl románovou satiru Jiřího Marka Můj strýc Odysseus, jako by si nevšiml, že tento rychle stárnoucí, stále populární lidový autor se spokojuje v posledním čase s takzvanou zábavnou četbou. Důsledkem toho byla Klímova nemístně ostrá kritika. V následujícím čísle jsem za to Klímu „pokáral“. Ale už jsem mu nestačil vyčinit, že on, jeden z nejúspěšnějších českých prozaiků, soustavně marně zápasí se zájmenem jenž, například „o cíli boje, jenž

Kafka hodlá vésti“ , nebo „práh, jenž si sám vytyčil“. Klíma si ale zaslouží chválu, jak elegantně „vyřídil“ odporný román Alexeje Pludka Nepřítel z Atlantidy, který se člověk přímo štítil vzít do ruky, hlavně pro jeho tajený, přesto však zřejmý anti-semitismus (1982/5).

Mým záměrem bylo vyplnit jistým způsobem desetiletou mezeru, kterou byl zdeformován pohled na českou literaturu, a zpřístupnit zájemcům onen materiál, který byl těžko dosažitelný. Kromě toho jsem se snažil zařazovat takové příspěvky, které neztratily svou zajímavost ani dnes.

KVARTÁLNÍ SCHŮZKY SPISOVATELŮ
PŘED LISTOPADEM 1989

Tradici čtvrtletních schůzek spisovatelů disidentů, kteří v důsledku Husákovy pookupační „normalizace“ nesměli publikovat, založil Ludvík Vaculík s Ivanem Klímou a dalšími pražskými needitními autory. K nim se připojili „Brňáci“ Jan Trefulka a Milan Uhde a „Slováci“ Miro Kusý se (Slezanem) Milanem Šimečkou.

Prvního „kvartálu“ jsem se na pozvání L. Vaculíka a I. Klímy zúčastnil 26. 3. 1983, shodou okolností na něj poprvé přišel Václav Havel, krátce předtím propuštěný z vězení. Z některých schůzek, kterých jsem se účastnil, mám poznámky a jmenné seznamy účastníků, někdy jen glosy v deníku a v poznámkových bločcích.

Neúnavnými a obětavými organizátory a hostiteli byli Václav Havel s Olgou na Hrádečku a Miro Kusý s Jolkou. Když ne přímo u nich ve Slowackého ulici v Bratislavě, tak na chalupě nedaleko jezera Tomky či v resthousu Sekule. „Nechtěl bys některou schůzku uspořádat u sebe na Nivách?“ zeptal se mne jednou Ludvík. „Prostoru tam máš habaděj.“ „Rád, s jedinou podmínkou. Nikdo nebude kouřit. V tom domě ještě nikdy nikdo nekouřil. Ani Václav Havel, ráno si šel v pyžamu zakouřit na balkon.“ A bylo! Někteří z kvartálních hulí „jako cikán za dubem“.

26. 3. 1983

Kyjov, u Petra Kozánka a v oboře zámku Milotice
Fotky pořizované P. Kozánkem ... a pohlednice zámku Milotice.

asi červen 1983

Hrádeček, u Václava Havla

Datum není uvedeno ani v knize V. Havel, F. Janouch: Korespondence 1978–2001 (Akropolis 2007). Neúčastnil jsem se.

26. 10. 1983

Bratislava, u Mira Kusého

25. 10. přijeli na zlínské Nivy Ivan Klíma, Eda Kriseová, Petr Kabeš a Zdeněk Urbánek, přenocovali u mne, 26. odjezd do Bratislavy. Milan Šimečka st. i ml., ostatní Pražáci a Brňané.

10. 12. 1983

Tomky, chalupa Mira Kusého

Sraz na nádraží v Kútech („...zdá se, že Havla nesledují...“). 19 účastníků: Klíma, Kabeš, Kriseová, Pecka, Trefulka, Uhde, Havel, Jungmann, Machonin, Zdeněk i Iva Kotrlí, Šimečka st., Šimečka ml., Kusý+Jolka K., poprvé Butora (zeť Novomeského), Jablonický, Zikmund, Stankovič. Chyběli Vaculík, Procházková, Urbánek.

Vzrušená diskuse mezi Šimečkou a Peckou („Vy komunisti ani neumíte diskutovat, posad se jako my!“). Karel několikrát furiantsky odcházel, ale neodešel, pokaždé se vrátil. Havel: „To byl zajímavý dramatický prvek, to Peckovo uražené odcházení ke dveřím a jeho rychlé návraty. To použiju.“ Tamtéž několik postřehů o způsobu argumentování a gestech V. Havla.

12. 2. 1984

Kyjov, u Petra Kozánka

11. 2. Zikmund, Vaculík a Procházková – ze Zlína do Bzence, k Brázdovým. Tam další: Zdeněk a Iva Kotrlí, M. Šimečka, V. Havel, A. Kohoutová. Nocleh u Peringerových s Milanem Šimečkou.

12. 2. Kyjov – schůzka s ostatními. Seznam chybí.

24. 3. 1984

Brno, u Jana Trefulky

„...nocleh u Maršálků ve Fenjanské, pěšky k Honzovi. Sešlo se nás 18.“ Jen některá jména: Uhdeovi, Lenka, Ludva, Milan Jungmann, Karel Pecka, Zdeněk Urbánek. „Rotrekl při čtení doktorandské řeči rušil, Ludvík ho musel napomínat...“ Eda Kriseová.

25. 4. 1984

Praha Lhotka, u Lenky Procházkové

Ludva, Lenka, Mirek Z., Pecka, Urbánek, Jungmann, Kriseová, Klíma, Kliment, Joachim Bruss (překladatel Havla a Gruši, studoval v Praze, mluví výborně česky). „Docela jiný ráz: místo vína čaj, Václav nepřijel, píše na Hrádečku.“

16. 6. 1984

Brumov, chalupa Čertoryje u Vilímkových

15 účastníků. Ludva, Lenka, Mirek, oba Šimečkové, Ivan, Karel, Eda, Milan Jungmann, Petr K., Milan Uhde, Honza, Zdeněk Kotrlý, Zdeněk Urbánek, Mirek Červenka. Fotky..., poslal jsem všem účastníkům. Fotil i Honza Trefulka... (Idylka za ohradou s ovceři.) Noční úprk L. V.

21. 9. 1984

Bezmír u Františka Pavlíčka

Autobusem do Brna k Honzovi, tam i Milan U. a Zdeněk K., společně na Bezmír. Tam další 4 vozy: Ludva, Lenka, Karel, Milan Š., Milan Š. ml., Miro Kusý, Milan J., Sergej, Petr, Eda, Ivan, Václav, Joachim Bruss, Alena Pavlíčková, Mirek Z., Franta Pavlíček, celkem 19. Stereo fotky Leica 1066... Poprvé můj příspěvek v Obsahu. Milanovi U. jsem půjčil 7. ročník Peroutkovy Přítomnosti (1930), 23. 9. 1984 ho odvezl Zdeněk ze Zlína, Milan dodnes nevrátil.

27. 4. 1985

Praha – u koho?

Dva dny předtím, 25. 4. 1985 (byli u mne ve Zlíně též Franta a Alena Pavlíčkovi), cestou z Tater se zastavili Ivan a Eda, chtěli mě vzít s sebou na sobotní schůzku. Neúčastnil jsem se.

7. 9. 1985

Hrádeček, u Václava Havla

S Ludvou a s Lenkou jsem přijel z Prahy už v pátek 6. 9. Václav vyprávěl o nedávné návštěvě u mne ve Zlíně 16. 8., o následném výslechu StB u Mira Kusého v Bratislavě a „vyhoštění“. Spal jsem v „pánském“ pokoji.

7. 9. přijeli Z. Urbánek, Eda, Karel, Petr, Sergej, Milan J., Milan Š. se synem, Miro, Z. Kotrlý, Milan U. Nocleh se Z. Urbánkem. „Fotil jsem Olžiným japonským aparátem.“... Od Ludvy mi pak došla pohlednice Hrádečku s datem 8. 9. 1985: Srdečný

pozdrav ze setkání s Tebou Ti posílají Ludva, Lenka, Olga, Vašek.

V knize V. Havel, F. Janouch: Korespondence 1978–2001 (Akropolis 2007) je faksimile nedatovaného pozdravu F. Janouchovi s podpisy účastníků včetně mého, ale zařadili ho do léta roku 1983, chybně. O ověření mě požádal Jaromír Slomek dopisem 2. 1. 2008.

14. 12. 1985

Praha, u Zdeňka Urbánka

Ludva, Mirek, Václav, Franta a Alena P., Karel, Ivan, Sergej, Eda, Milan U., Milan Š., Milan Š. jun., Miro K., Mirek Červenka. Sešívání archů nové Vaškovy hry Pokoušení. Zdeněk Urbánek o Ortenovi, o překabátění Jana Pilaře z katolíka na komunistu. Otázka Z. Urbánkovi: „Co bys dělal, kdybychom tě dosadili na Hrad?“ „Tam nepatřím. Koukal bych z okna, jak je Praha krásná.“

22. 3. 1986

Praha, u Mahuleny Procházkové, Lenčiny maminky, v Dejvicích

Výčet účastníků chybí. Omluvil se Karel Pecka a Milan Šimečka (pátrá po manželce). Václav napsal Milanovi kolektivní dopis. Ludva navrhuje filmování u Josefa Zemana v červnu, kamera stála 25 000 DM, má to být medailon k Ludvovým šedesátinám. Z. Kotrlý chce použít můj dopis z 23. 12. 1984 jako úvod do Moravské čítanky. Miro Kusý navrhuje společnou cestu v létě do Tater. Na zpáteční cestě návštěva u Luboše Pistoria s Frantou P. Fotil Ludvík – na snímcích: Václav, Mirek Z., Zdeněk K., Honza, Mirek Č., Milan U., Jiří K., Eda, Ivan, Miro K., Milan J., Lenka, Zdeněk U., Milan Š. ml., Franta P.

27. 6. 1986

Bezmír, u Františka Pavlíčka

Sraz v Brně u Kotrlých, M. Z. společně se Zdeňkem, Honzou T. a Milanem U. na Bezmír. Přijeli Ludva a Lenka, nocleh s Milanem U., jeho výhrady k J. H.

28. 6. přijeli Zdeněk U., Karel, Václav, Eda, Sergej, Milan J., Milan Š., Miro. Šimečka a Kusý podají žalobu na slovenskou TV, která odvysílala lživý pořad natočený skrytou kamerou. Hodnocení schůzky Gorbačova s členy předsednictva Svazu sovětských spisovatelů. Odhady, kdy dojde ke změně politic-

ké situace u nás – k pádu režimu. Zapsali jsme je každý na futro v krbárně: od 1988 až po pesimistický Ludvův odhad 2018 (!).

20. 9. 1986

Sekule (5 km od Kútů), motorest, zajišťoval Miro Kusý
M. Z. vlakem do Kútů, tam sraz: Miro, Jozef Jablonický se synem Tomášem, Milan Š. jun. Dominik Tatarka (poprvé), Ludva, Lenka, Eda, Karel, Zdeněk U., Milan J., Zdeněk K., Miro dovezl bohaté pohoštění včetně vína. Koupání v jezeře. Nepřijel Milan Šimečka – „před třemi dny se sekýrou strefil do ruky“. Účast 13. Nepřijeli Iva, Václav, Milan Uhde, Honza T., Franta Pavlíček. Fotky Ludva.

4. 10. 1986

Praha, u Václava Havla, Engelsovo nábřeží č. 2000
Při příležitosti jeho padesátin. Přišla spousta pozvaných mimo okruh „kvartálů“ – např. automobilová závodnice Eliška Junková, J. Vodňanská, Věnek Šilhan, Jaroslav Šabata, Dominik Tatarka, Ladislav Lis, Jiřina Šiklová, Pavel Rychetský, Karel Steigerwald. Václav co chvíli odbíhal k telefonu – gratulace, „pozdravuje vás Jirka Pelikán z Říma...“

17. 1. 1987

Brno, u Jana Trefulky
Účast 18: Honza, Milan U., Milan Š., Milan J., Ludva, Lenka, Karel, Václav, Zdeněk K., Zdeněk R., Mirek Z., Mirek Červenka, Eda, Petr, Hana Ponická, Miro Kusý, Jiří Kratochvil, Ivan. O návrhu provolání k spisovatelům sovětským, polským, maďarským. Proč k sovětským, když nás jejich Svaz ignoruje? Milan Uhde přečetl svou novou hru Bedřichu, ty jsi anděl.

28. 3. 1987

Praha, u Edy Kriseové
Navíc přišli (poprvé) Zdeněk Pochop, Jaroslav Putík, Vladimír Karfík (bratranec jeho otce je arch. Karfík). Jinak „stálí členové“ Miro a Jolana K., Franta a Alena P., Eva K., Milan Š., Honza, Václav, Petr, Mirek Č., Mirek Z. – Koncipován dopis předsedovi vlády Adamcovi, podepsalo ho 30 signatářů, odvyšlala ho Svobodná Evropa 2. 4. 1987. Dopis sovětským spisovatelům. Žádost na min. vnitra o ustavení vydavatelského družstva, kde by mohli publikovat zakázaní autoři. V. Havel:

Prezident je úředník, občan má právo ho kontrolovat. O nadcházející návštěvě M. Gorbačova v Praze.

20. 6. 1987

Dolní Město (sev. od Humpolce), na chalupě Sergeje Machonina a Drahuny Janderové

Sraz v Brně u Honzy, Mirek Z., společně se Zdeňkem K. a Zdeňkem R. do Dolního Města. Tam: Lenka, Ludva, Václav, Zdeněk U., Milan U., oba Šimečkové, Milan J., Miro, Eda, Ivan, Franta a Alena P., Karel, Petr, Eva K., Sergej a Drahuna J., Jiří Kratochvil; poprvé Ondřej Vaculík, Zbyněk Hejda a kunsthistorik Petr Rezek. Celkem 27. Politologický rozbor situace Milan Šimečka. Hodnocení Obsahu (Karel P.).

21. 6. dopoledne z podnětu Ludvy do Loukova (gotický kostelík, 3 km).

18. 9. 1987

Hrádeček, u Václava Havla

Mezi účastníky též Joachim Bruss, Václavův překladatel, a „číšník Kešot“ (= Karel Švorčík), Václavův někdejší spoluvězeň („byl závislý na alkoholu, teď na Vaškovi“), chodil bos. Nově Ivan Lamper, asi 30, redaktor Revolver Revue, vytýká nám starším nezáměr o to, co píše jeho generace. Z Říma přijela Sylvie Richterová se 17letou dcerou. Účast 24 včetně Olgy. Karel Pecka odmítl dělat zápis, Ludva pověřil mne („ale píšeš toho moc...“).

25.11.1987

Praha, u Lenky Procházkové

Mj. Václav, Milan U., Sergej... Milan Šimečka napsal do Obsahu analýzu naší ZZ4: Truchlivá zpráva.

12.12.1987

Bratislava, u Mira Kusého

17 účastníků, poprvé Jiří Hanzelka (jeli jsme společně ze Zlína vlakem).

19. 3. 1988

Praha, u Ivana Klímy

Opět se účastnil i Jiří H.

24. 6 1988

Bezmír, u Františka Pavlíčka – schůzce zabránili estébáci
Předchozího dne jsem byl na výslechu StB, dostal jsem varování: na Bezmír nejezdit... Přesto jsem jel k Honzovi Trefulkovi do Brna, setkání i s Milanem U., oba dopoledne též u výslechu, „nejezdit!“ Zatím volal Ivan, že František pod nátlakem StB schůzi zrušil, Ludva volal bratislavské, ať nejezdí. Milan Uhde: „A v Moskvě glasnost na plný pecky. V roce 1968 nebyly Literárky v kritice režimu zdaleka tak odvážné jako teď Novosti a sovětská TV za Gorbačova...“

24. 9. 1988

Hrádeček, u Václava Havla

S Jiřím jsme přijeli z Prahy už v pátek 23. 9., nečekaně. Václav překvapen, doma jen s Olgou a „Kešotem“. Hodinu nato „dopravní policie“, podle centrální evidence zjistili majitele vozu. „Je u vás pan Hanzelka?“ „Ano, i pan Zikmund,“ řekl Václav. Olga později: „To se Vašek chtěl pochlubit, policajti už si ho dlouho nevšimli.“ Nás dva odvezli k výslechu do Trutnova, Jiřímu odebrali techničák (výslechář litoval, že nemá u sebe naše knihy, zda bychom mu je podepsali).

24. 9. s Václavem nad textem manifestu k výročí října. Příliš rozvláčný, funkcionářská dikce (koncipovali Šabata, Lis, Battěk), měl by být hutnější. Na rozcestí Mladé Buky zatím estébáci umístili tabuli „Zákaz vjezdu“, zároveň, za protestu houbařů, i u Vlčice na jihu, takže nikdo ze spisovatelů se na Hrádeček nedostal. Později – už jako první dáma – to Olga komentovala v TV pořadu GEN: „Díky africkým zkušenostem pronikli na Hrádeček jenom Hanzelka a Zikmund.“ A díky Václavově prozíravosti jsme naštvali i estébáky v Jičíně, kde nás na zpáteční cestě odvezli k dalšímu výslechu: žádné písemnosti při tělesné prohlídce i prohlídce vozu nenašli. Než jsme dojeli do Prahy, stačil už Zdeněk Urbánek podat zprávu do „Svobodky“ a Hlasu Ameriky. Komentář: Režim znervózněl...

17. 12. 1988

Praha, Engelsovo nábřeží č. 70, u Lenky Procházkové

Účastnil se i Jiří H. Poprvé Ivan Havel s manželkou Dagmar. V průběhu asi na půldruhé hodiny odešli na americkou ambasádu Václav, Miro Kusý a Milan Šimečka. Po návratu referoval Václav i o nedávném rozhovoru s Mitterandem, o včerejší oslavě výročí divadla Na zábradlí, kde se setkal s partajním

bossem Miroslavem Štěpánem. Krátce se účastnila i Lubica Z., která u Lenčiny maminky hlídala děti.

1. 4. 1989

Pukanec (jz. od Banské Štiavnice), u Ivana Kadlečíka

31. 3. 1989 sraz na Nivách: M. Z., Jiří H., Ludva, Janek Vaculík, Sergej, Milan J., Eva Kantůrková (za účasti Čancíkových, Zuskových, Věry Novákové, Stevy Maršálka, Z. Bobka, Marie Macalíkové). Volal jsem do Moskvy Jevgenije Jevtušenka, zda při chystané návštěvě Prahy má zájem na setkání se spisovatelem disidenty. Odmítl, chce se setkat jen s H+Z. Ludva rozhořčen.

1. 4. 1989 dvěma vozy přes Trenčín, Bánovce, pohoří Trábeč, Vtáčnik, Štiavnické vrchy, zajiždka přes B. Štiavnicu do Pukance. Nepřijel Václav Havel, je snad opět ve vězení. Poprvé přijel Josef Vohryzek. Po jednání cikánská kapela (poprvé). Nocleh v Uhliskách (cca 10 km).

2. 4. v evangelickém kostele, Ivan Kadlečík po bohoslužbě hrál na varhany. I Jiří Hanzelka, video Martin Šimečka (re: B. Rychlík 18. 3. 2001).

6. 4. 1989

Praha Hodkovičky, u Ivana Klímy

H+Z setkání s Jevgenijem Jevtušenkem před Staroměstskou radnicí, kde měl Žeňa výstavu fotografií a kam nás dva pořadatelé z rozkazu tajemníka ÚV KSČ Miroslava Štěpána nepustili. S Lubošem Dobrovským k Ivanovi. Tam Sergej, Milan J., Klíma junior a jeho sestra, Helena Klímová, Václav Daněk, Lída Dušková, Miroslav Filip, Rudolf Slánský, Vladimír Mlynář a několik dalších. Jevtušenko: o Šostakovičovi; o Havlovi sovětský tisk mlčí; o Gorbačovovi: četl knihy H+Z. Jevtušenko navrhuje, abychom mu napsali, jak 20 let nesmíme publikovat – a nejen my, jak režim zamítl důchod atd. Jiří: „Až budeš mluvit s G., řekni mu, že nic psát nebudeme, ať se nejdřív postará o vyklizení hnoje, který tu nechal jeho předchůdce Brežněv...“ Žeňa mi věnoval xerox rukopisu své poemy Tanki idut po Prage, kterou napsal v srpnu 1968 poté, co 25. 8. zaslechl v rádiu moje ruské provolání k Brežněvovi, sovětským akademikům a osobně Jevtušenkovi: „Němolči!“

17. 6. 1989

Brno, u Honzy Trefulky

Jeli jsme s Jiřím společně ze Zlína do Brna, setkání s Milanem U., schůzka je přesunuta na příští týden. Nám nikdo o změně termínu neřekl. Jiří otráven: „Nikam nepojedu!“ Kde a u koho se konala, nevím. Asi 24. 6. v Praze.

září 1989

Hrádeček, u Václava Havla

Podrobnosti a jména účastníků ani datum neznám, byl jsem v té době v Itálii a v NSR. Cestou z Capri od Pavla a Jeleny Kohoutových u Jiřího Pelikána: volá František Janouch ze Stockholmu, že místo Havla dostal Nobelovu cenu Dalajláma. Hned nato volá Václav, Jirka P. mi předal sluchátko: „Postrádal jsem tě na Hrádečku...“

SCHŮZKY SPISOVATELŮ MIMO KVARTÁLNÍ

26. 4. 1989 – 15. 12. 1990

26. 4. 1989

Bratislava, u Mira Kusého

Při příležitosti návštěvy Ivana Kadlečíka a Dominika Tataruky v nemocnici. Jen Miro a Jolka, Martin Šimečka, M. Zikmund, Strinkovi. Pověděl jsem o pražském setkání s J. Jevtušenkem.

27. 4. 1989

Bratislava, Dérerova nemocnice ve čtvrti Kramáre

S Mirem Kusým za Ivanem Kadlečíkem (je po operaci šedého zákalu na pravém oku), odpoledne s Luckou Žáryovou za Dominikem Tatarukou v nemocnici v Podunajských Biskupicích (odd. geronto, pokoj 215). Byl jsem patrně jeden z posledních „kvartálních“, kdo Dominika spatřili zaživa – zemřel 10. 5. 1989. Na nádraží mě zadrželi estébáci, odvezli k výslechu na „Februárku“, zabavili písemnosti a videokazetu z 18. 2. 1989, Jevtušenkovu fotografii.

15. 5. 1989

Bratislava, Martinský cintorín

Pohřeb Dominika Tataruky. Do obřadní síně jsme se nedostali – přes 1000 účastníků. Na pozvání Viery Tatarkové v úzkém kruhu oběd v Železné studánce: Viera, syn Oleg, Alexandr

Dubček, Jiří Hanzelka, Miroslav Zikmund, Miro a Jolka Kusí, Šimečkovi, Hana Ponická, Jozef Jablonický, několik hostů z Prahy. Rozbor politické situace, ohlas Dubčekova vystoupení v maďarské TV, jeho vazby na Itálii.

15. 5. 1989

Bratislava, u Mira Kusého

Po pohřbu Dominika Tatarky. Miro a Jolka, Jiří H., Miroslav Z., Hana Ponická, Lenka P. Dále Dana Němcová, její dcera Markéta (lékařka), Saša Vondra, Petr Placák, Eva Štolbová. Z pražských a brněnských nikdo, ani Ludvík, ani Ivan. 18.00 volá Washington (Hlas Ameriky, red. Dobrovolský), postupně komentář k úmrtí D. Tatarky: M. Kusý, M. Šimečka, J. Hanzelka, M. Zikmund, H. Ponická. S. Vondra (rozpačitě), D. Němcová. 21.00 už celou hodinovou relaci vysílal Hlas Ameriky. Rozhovorem s Washingtonem jsme promeškali poslech Svobodné Evropy (mj. relaci M. Z. o D. Tatarkovi, na kterou předchozího dne upozornili Zbyněk a Libuše Čeršovští telefonicky z Mnichova).

31. 7. 1989

Praha, u Jiřího Hanzelky

17stránková zpráva o Jiřího pobytu v Moskvě, o jeho obsáhlem interview v Izvěstiji 24. 7. 1989 Narodam nelzja žit' obidami (po 21 letech nuceného mlčení) – interview prý rozružil politbyro KSČ.

1. 8. 1989

Praha, u Vladimíra Kadlece

Schůzka členů Obrody. Estébáci odvezli některé k výslechu.

5. 9. 1989

Praha, u Saši Vondry

Návštěva společně s Hanou Ponickou. Nocleh u Zdeňka Urbánka.

13. 10. 1989

Praha, Engelsovo nábřeží, u Václava Havla

V přítomnosti nového Havlova tajemníka Vladimíra Hanzela. Václav právě před TV kamerami pro německou a francouzskou TV a rozhlas. Během 10 minut jsem vyřídil vzkazy z návštěvy v Mnichově a ve Svobodné Evropě. Ve věci E. Mandlera

nehodlá V. H. nikoho ovlivňovat. Přítomen i Jiří Hájek. Spolu s V. H., Ludvíkem a Ivanem Klímou spěchali pak na oběd na kanadský ZÚ.

17. 10. 1989

Sedlo u Jindřichova Hradce, u Jiřího Hanzelky

Zpráva o mé cestě do Itálie a Německa, o setkání s Pavlem Kohoutem na Capri, s Jiřím Pelikánem v Římě, s P. Tigridem, M. Schulzem a L. Rakušanovou v Mnichově, s P. Pecháčkem a Čerovskými ve Svobodné Evropě.

3. 11. 1989

Bratislava, u Mira Kusého

Hana Ponická, Miro a Jolka, Milan Šimečka, Strinkovi, Marie Macalíková – o cestě do Itálie a Německa. Fotky M. M.

2. 12. 1989

Praha, Engelsovo nábřeží, u Lenky a Ludvy

Setkání s Otou Filipem z Mnichova – přijel po 16 letech, celý vykulený z událostí. Ludvík odmítá jít zítra na schůzi spisovatelů, dotčen, že na manifestaci na Letné ho Křižan nepustil na tribunu, když předem neřekl, o čem chce mluvit. Pod Muzeem přenosové vozy zahraničních televizí s obrovskými deštníkovými anténami. Ve zprávách: Honecker a další vyloučení z partaje.

3. 12. 1989

Praha, Smíchov, Realistické divadlo

Sešlo se na 400 spisovatelů (kde se najednou vzali?). Předsedal Ivan Klíma. Na chvíli se objevil Václav Havel, spěchal mezi studenty („tam mě víc potřebujou...“). Úvahy co s existujícím Svazem spisovatelů, neustavil se podle svobodných voleb. Na Dobříš půjde čtyřčlenná delegace Obce spisovatelů. Dlouhá diskuse o názvu: Obec českomoravských spisovatelů? A co Slezané? Účast 385 spisovatelů. Volilo jen 196. Sčítání se protáhlo skoro do 17.00 hodin. Pořadí podle hlasů: M. Uhde 179, M. Jungmann 178, A. Berková 158, J. Šimon 155, Z. Hejda 141, J. Štroblová 128, E. Kriseová 119, J. Weiss 112, P. Placák 110, Třeštík 105.

Z ciziny přijeli ještě: Jiří Gruša, Alexander Tomský, Pavel Landovský, Jelena Mašinová, Karel Schwarzenberg. Večer jmenována nová Adamcova vláda: z 20 členů je 15 komunistů – provokace!

9. 12. 1989

Praha, Templová ul. 7, u Jana Lopatky

První schůzka neohrožovaná estébáky, za dramatických okolností. Sešlo se na 40 lidí, mnoho neznámých tváří. Ztratilo to ráz mnohaletých setkávání důvěrných přátel. Jednání předsedal Ludva, energicky. Docílil toho, že se nekouřilo a nepilo...

Z členů „kvartálu“: Ludvík, Milan Š., Mirek Z., Jiří H., Zdeněk R., Karel, Martin Šimečka, Zdeněk Kotrlý, Iva Kotrlá, Jiří Kratochvíl, Franta Pavlíček, Lenka, Eva Kantůrková, Eda, Drahuna Janderová, Petr, Mirek Červenka, Milan U., Jana Červenková, Milan J., Honza T.

Poprvé: Jan Lopatka, Tomáš Kosta (znali jsme ho z nakladatelství Svoboda), Paul Werner (= Vladimír Blažek z Brna, s pleší), Jiří Gruša, Jürgen Sorge (Deutschlandfunk), Dr. Kadlec, Ondřej Vaculík, Zbyněk Hejda, Jaroslav Kořán, Vladimír Karfík, Hana Pecková z Toronta (sestra Karla Pecky), Jiří Ruml, Jan Šabata, ... Kostková, Alexander Tomský (z Londýna). Jediná fotka (Viktor Stoilov). Sergej poslal z nemocnice dotaz: Vašek vrchním velitelem?

Z jednání: Co dál s Obsahem? Co s Petlicí? Lopatka: zrušit Litfond. Šabata: 30. 11. dostal Atlantis vydavatelské oprávnění. Tomáš Kosta přinesl vzory autorských a licenčních smluv. Šimon navrhuje obnovení Družstevní práce. Členské podíly do Atlantisu à 5 000 Kč (zatím je jich asi 30). Kabeš: Roman Ráž je hochštapler. Jungmann: Nemáme písáčky, nemáme nic! Skála a Rybák ze Svazu spisovatelů odejdou z Liftfondu – kdo na jejich místo?

Stanoven termín příštího kvartálu: 10. 3. 1990. V 19.30 s miskami guláše stojíme a sedíme před skrovnou černobílou obrazovkou: zítra má Čalfa jmenovat novou vládu... Ve 20.00 fanfáry z Libuše, prezidentská vlajka, Husák oznamuje, že odstoupí ze své funkce, jakmile bude jmenována nová vláda...

Ještě: Dopoledne na pěší zóně před OF na Můstku zástup diváků před obrazovkou: právě promítají, jak dělníci vypískali v ČKD Miroslava Štěpána – groteska. V podchodu metra u Muzea jsem si opsal ručně psaný plakát: „Soudruzi! Vytvořte dvojice a vzájemně se vylučte ze strany! Předem si však nezapomeňte poděkovat za obětavou práci pro lid a KSČ! Zbyde-li někdo lichý, ať se dostaví do Muzea Klementa Gottwalda. Průkaz s sebou!“

7. 4. 1990

Praha, ul. v Cípu, kulturní sál Novinářských závodů (nároží Panské)

Valná hromada Obce spisovatelů 9.30–16.05.

15. 12. 1990 Dobříš, zámek

Likvidační sjezd Svazu československých spisovatelů. Jeho zánik schválen většinou 97 hlasů... Fotka.

POLISTOPADOVÉ SCHŮZKY SPISOVATELŮ,
NĚKTERÉ UŽ ZA ÚČASTI „NEKVARTÁLNÍKŮ“

10. 3. 1990 – 26. 10. 1997

10. 3. 1990

Bratislava, u Mira Kusého

23. 6. 1990

Dolní Město, u Sergeje Machonina

21. 9. 1990

Sázava, u Pavla Kohouta

15. 3. 1991

Radějov u Strážnice

21. 9. 1991

Bratislava

13. 12. 1991

Znojmo

(Omluven.)

4. 1992

Scheinfeld, I. Schwarzenberské setkání

(Omluven, Austrálie.)

26. 9. 1992

Dolní Město, u Sergeje Machonina

(Omluven.)

5. 12. 1992
Dolní Bojanovice

13. 3. 1993
Bratislava, u Mira Kusého

10.–13. 6. 1993
Scheinfeld, II. Schwarzenberské setkání
Seznam a adresy účastníků. V. Prečan: Nezávislá literatura a samizdat. Obrazový prospekt o Scheinfeldu. Český dialog, roč. 3, č. 5 (Škvorecký). Barevný katalog děl 169 dárců pro konto Bariéry.

22. 6. 1993
Lukov u Zlína
Zlín (muzeum veteránů – Samohýl), Otrokovice (Barum), Napajedla (hřebčín), Velehrad (Otmár Oliva).
Setkání českých, moravských a slovenských spisovatelů.

1. 10. 1993
Lány zámek
(Omluven: téhož dne jsem odjížděl do Španělska.) Dopis Václavu Havlovi.

1. 12. 1993
Řitka u Dobříše
Organizoval Luboš Dobrovský.

19. 3. 1994
Brno, památník J. Mahena
(Před odjezdem do Austrálie.)

11. 6. 1994
Komárno
(Omluven, byl jsem v Austrálii.)

13.–15. 10. 1995
Teplá, IV. Schwarzenberské setkání
Texty: Erazim Kohák: Neznámí vojíni; Jan Čulík: Vzdělanci v dnešní České republice.

13.–15. 9. 1996

Scheinfeld, V. Schwarzenberské setkání

(Omluven.) Vložen dopis od V. Prečana z dubna 1996.

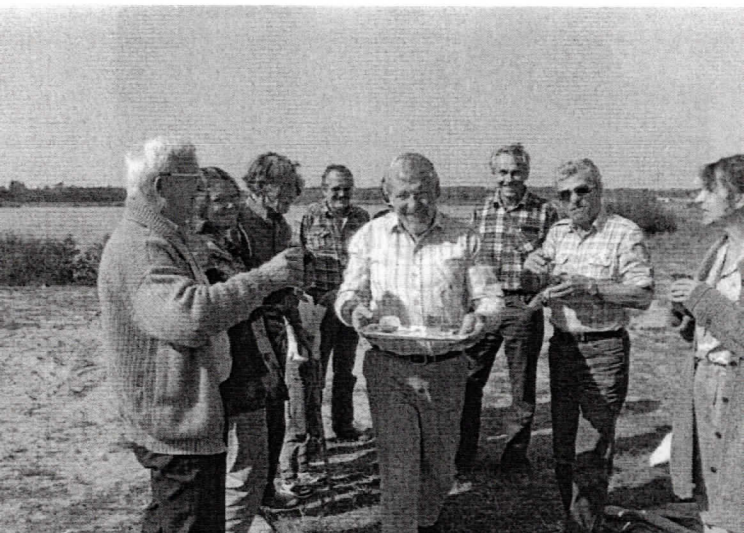
24.–26. 10. 1997

Scheinfeld, VI. Schwarzenberské setkání

(Omluven, ve stejnou dobu setkání cestovatelů v Prosiměřicích.)

K příležitosti setkání autorů a přátel Obsahu, 12. 11. 2012

Úplný soupis, včetně číselných odkazů na autorovu kartotéku, na čísla jeho poznámkových bloků a jeho stenografované deníky, je součástí obsáhlého archivu, který roku 1995 Jiří Hanzelka a Miroslav Zikmund darovací smlouvou věnovali Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně. Kopii úplného soupisu poslal autor 28. 12. 2008 Václavu Havlovi.

Sekule 1986

Na dálnici do Bratislavy je motorest Sekule. Tam je v lese skupina chat. Slováci několik z nich objednali a přivezli i Dominika Tatarku. Domluvený sraz byl u rybníka. Jaký program jsme měli kromě Šimečkova referátu o politické situaci, nevím. (Šimečkovi zřejmě přijeli později.) Tady hlavním bodem bylo potěšení, že se nám zas podařilo sejít se. Tento úspěch povzbudil Brňáky k tomu, že takto zorganizovali setkání v chatě u přehrady. Chaty vůkol byly všechny prázdné, byl říjen. Ale ta blízkost vody mě zlákala, že jsem do ní musel lézt. Se mnou šla jenom Eda, ostatní se třásli zimou jen při pohledu na vodu.

Zdeněk Urbánek, Eda Kriseová, Dominik Tatarka, Jozef Jablonický, Miro Kusý, Mirek Zikmund, Milan Jungmann, Lenka Procházková.
Foto Ludvík Vaculík.

Želiv 1982

Několikrát jsme se sešli v Želivi, v chalupě Edy Kriseové. Lehce triumfální bylo naše setkání v roce 1982, jehož se zúčastnil i Milan Šimečka s manželkou Evou a synem Martinem. Byl předtím právě propuštěn z vězení, kde strávil rok. Milan konečně vyřešil trapnou záležitost s Evou Kantůrkovou: tu pořád většina naší junty nechtěla přijmout z důvodů, jež nepatří nikam. Já jsem se styděl, protože jsem jí to vždycky musel tlumočit. Milan teď řekl, že vězení, v kterém strávila rok jako on, musí smazat všechny překážky. Smazalo. Ale nevím: chodila pak Eva mezi nás? Na snímcích ji nemám.

Na zápraží: Milan Šimečka ml., Eva Šimečková, Milan Uhde ?, Lenka Procházková, Petr Kabeš, Eda Kriseová, Milan Jungmann, Alexandr Kliment. Ivan Klíma předvádí tričko od Škvoreckého zepředu i zezadu.

Bezmír 1986

Několikrát nás přijal František Pavlíček ve svém krásném domě s velkou zahradou, kde měl i rybníček a v něm ryby, v Bezmíří. Kromě obvyklého referátu, vždycky optimistického, o politické situaci, který měl Milan Šimečka, byl vždycky výrazným bodem slovní souboj Františkův se Zdeňkem Urbánkem. A protože Franta vždycky a rád hrál na heligonku, zpěv neminul nikoho. Na poslední sraz v Bezmíří v roce 1989 podařilo se však přijít jenom mně a Lence Procházkové, protože se k nám jaksi nedostala výstraha St.B. Sestava je obvyklá, jenom snad je správné upozornit, že vlevo z profilu je Sergej Machonin a vedle něho zády k nám Václav Havel.

Fronda

V roce 1986 jsme já a Václav Havel měli narozeniny. Na tu počest uspořádali jsme velikolepou akci. Lenka Procházková přišla s myšlenkou, že místo banálního setkání, mluvení, jezení a pití mohli bychom natočit film. Podle své starší povídky napsala scénář. Účinkovalo tam asi dvacet lidí, režíroval a natáčel Andrej Krob. Natáčení se velice podařilo, videofilm málo: pro novost věci, byla to první videokamera v Krobových rukou, a pro nějakou vadu materiálu má film mnoho kazů, ale dá se vidět. Příležitostně se z něho používají v televizi výseky. Hlavní otázka však byla, kde to udělat! Požádal jsem Josefa Zemana, abychom to směli udělat v jeho dvoře v Bezejovicích, kde měl stáje a klubovnu pro jezdecký oddíl. On souhlasil! Byli jsme tam čtyři dny, a mně se dodnes zdá divné, že nás Státní bezpečnost nevybrala. Zúčastnili se i Brňáci a Slováci, Eva Štolbová přivezla i Dominika Tatarku. Na snímku je právě Dominik v trojici žebráků s Karlem Peckou a Václavem Havlem. Josef neúčinkoval, neměl čas. Vymínil si, že na nás nebude dbát, jezdil s kolečkem hnoje přes náměstí v Paříži, připraven říci, kdyby přece přišli, že o ničem neví. Foto Ludvík Vaculík.

V prosinci 1988 jsme měli kvartální schůzku v bytě Mahuleny Procházkové v Dejvicích. Kromě Lenky, která právě obsluhuje hosty, málokoho na tomto snímku poznávám. Na tomto a následujícím obrázku je krom obvyklých postav i Eva Kantůrková, Mirek Červenka, Vladimír Karfík. Pamatuju si, že mne tehdy zaujal Jiří Kratochvíl, jehož Brňáci přivedli: vyznačoval se skromnou řečí, přecházející v mlčení.

Pražský pohřeb Dominika Tatarky

Dominik Tatarka, mluvě jednou o své smrti, pravil, že by chtěl, aby pražští přátelé se s ním pak rozloučili tím, že hodí do Vltavy kámen, který poplivou — pro štěstí. Tak jsme to v květnu roku 1989 i provedli. Přátelé, jimž se stačilo dát vědět, se sešli na Vyšehradě v háji nedaleko kostela. Já jsem tam přečetl nekrolog — svůj fejeton pro Obsah, „První nový Čechoslovák“. Potom jsme z not zapěli vlasteneckou píseň „Kto za pravdu horí“. Pak jsme našli kámen, poplivali ho a sešli jsme k Vltavě, kde jsem byl pověřen, abych ho hodil do vody.

Na snímcích Viktora Stoilova jsou tito přátelé: Václav Havel, Olga Havlová, Eva Štolbová a její dcera, Lenka Procházková a děti Cilka s Jožinem, Jan Lopatka, Milan Jungmann, Jana Červenková.

Foto Viktor Stoilov.

U Kohoutů na Sázavě, září 1990

Poslední číslo Obsahu vyšlo v prosinci 1989. Byli jsme však také politické a kulturní těleso, za roky jsme si zvykli aspoň jednou za kvartál se scházet, a tedy jsme se ještě několikrát sešli: v Praze, v Bratislavě a Dolním Městě u Machoninů... V září 1990 to bylo u Pavla Kohouta na Sázavě. Byla to jakási oslava: přátelství a vítězství, pardon. Totiž bylo to zvláštní vidět a vnímat se v té době, kdy se člověk dovídal samé dobré zprávy. Jako bychom sklízeli svůj klid a přátelství.

Pavel Kohout, Karel Pecka, Jiří Hanzelka, Jitka Uhdeová, Milan Uhde, Lenka Procházková, Zdeněk Rotrekl, Markéta Hejná, Milan Jungmann, Petr Kabeš, Josef Hiršal, Eva Kantůrková, Miroslav Zikmund, Milada Blekastadová-Topičová, Milan Šimečka, Hana Ponická, Ludvík Vaculík, Zdeněk Urbánek, Andrej Stankovič, Jolana Kusá, Jelena Mašínová-Kohoutová, ?, František Pavlíček, Vladimír Karfík, ?, Ivan Hoffmann, Jan Trefulka, Miroslav Kusý, Alexandr Kliment, Sergej Machonin, Ivan Klíma, Antonín Brousek, Jiří Kratochvíl, Jolana (schovanka Kohoutových)

Foto Oldřich Škácha.

